

Verslag van een openbaar verhoor

De parlementaire enquêtecommissie aardgaswinning Groningen heeft op 30 september 2022 **mevrouw Ollongren** als getuige gehoord, die werd bijgestaan door de heer Ottenheim.

Voorzitter: Van der Lee
Griffier: Israel

Aanwezige leden van de commissie: Van der Graaf, Kathmann, Kwint, Kuik, Van der Lee en Tielen.

Aanvang 14.00 uur.

De **voorzitter**:

Aan de orde is het verhoor van de mevrouw Ollongren. Ik verzoek aan de griffier om haar en haar steunverlener binnen te geleiden.

(De griffier geleidt de getuige naar haar plaats in de Enquêtezaal.)

De **voorzitter**:

Goedemiddag, mevrouw Ollongren. Welkom, ook aan de heer Ottenheim, hier bij de parlementaire enquêtecommissie aardgaswinning Groningen.

Mevrouw **Ollongren**:
Goedemiddag.

De **voorzitter**:

60 jaar aardgaswinning heeft Nederland veel gebracht, maar kent zeker voor gedupeerden schaduwkanten. De commissie onderzoekt hoe deze schaduwkanten hebben geleid tot het besluit om de aardgaswinning in Groningen te stoppen. Wij willen weten hoe de besluitvorming op cruciale momenten is verlopen en hoe private en publieke partijen hebben samengewerkt bij de gaswinning. Wij onderzoeken de aardbevingen en de ontwikkeling van kennis daarover, de afhandeling van schade veroorzaakt door de bevingen en het proces van het versterken van gebouwen Groningen, waar u als minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties in het vorige kabinet ook een verantwoordelijkheid in hebt gehad.

Dat is ook de reden waarom we u horen als getuige. U heeft ervoor gekozen de belofte af te leggen en daarmee de gehele waarheid en niets dan de waarheid te zullen zeggen. Ik verzoek u daarom te gaan staan.

(In handen van de voorzitter legt de mevrouw Ollongren de belofte af.)

De **voorzitter**:

Dan staat u onder ede en mag u weer plaatsnemen. Het verhoor met u wordt afgenomen door mevrouw Tielen en mevrouw Kathmann en mogelijk zal mevrouw Van der Graaf ook nog enkele vragen aan u stellen.

Mevrouw **Ollongren**:

Prima.

De **voorzitter**:

Dan gaan we beginnen.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Mevrouw Ollongren, u was van 2017 tot en met 2021 minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en halverwege deze periode wordt u verantwoordelijk voor de uitvoering van de versterkingsopgave in Groningen. In dit verhoor willen we het vooral met u hebben over de aanpak die u kiest voor de versterkingsopgave, maar voor we naar dat onderwerp gaan heb ik eerst enkele vragen over de periode waarin u als secretaris-generaal bij het ministerie van Algemene Zaken hebt gewerkt. Dat was van 2011 tot 2014. Vanuit die functie kwam u na de aardbeving bij Huizinge in 2012 ook al in aanraking met het aardgasdossier. Wat was op dat moment de betrokkenheid van het ministerie van Algemene Zaken bij het gasdossier Groningen?

Mevrouw **Ollongren**:

De betrokkenheid van het ministerie van Algemene Zaken was ... Het was eigenlijk een fase waarin inderdaad de aardbeving in Huizinge, in augustus 2012, plaatshad. Dat najaar was er een fase van kabinetsformatie en is er een nieuw kabinet aangetreden. Aan het eind van dat jaar hadden we denk ik in beeld dat er een advies zou komen van het SodM en werd er een begin gemaakt, zeg maar, van interdepartementaal overleg over hoe om te gaan met dat advies. In het voorjaar van 2013 is het behandeld in de ministerraad. Dus daar is het ministerie van Algemene Zaken in zekere zin bij betrokken, want daar wordt bepaald wat er geagendeerd wordt voor de

ministerraad. Het dossier zat natuurlijk bij het ministerie van Economische Zaken. Er was ook betrokkenheid van Financiën. Algemene Zaken adviseert natuurlijk de minister-president en zorgt voor de voorbereiding van de ministerraadvergaderingen.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Als ik goed naar u luister, zegt u eigenlijk: vooral na die aardbevingen in Huizinge wordt het ook een onderwerp op het ministerie van Algemene Zaken.

Mevrouw **Ollongren**:

In het ieder geval zoals ik het mij herinner, is dat het moment geweest dat het wat meer in het vizier kwam, maar kwam het meer echt op de agenda in de aanloop naar het SodM-advies en vanaf het moment dat dat er lag en minister Kamp, toen, met voorstellen kwam, die bediscussieerd werden in, meen ik, zowel vergaderingen ter voorbereiding van de ministerraad als de ministerraad zelf.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Waren de gasbaten tijdens uw periode als secretaris-generaal een onderwerp op het ministerie?

Mevrouw **Ollongren**:

Dat moet een onderwerp zijn geweest, omdat er gewoon regulier ministerraadsbesluiten werden genomen op voorstel van de minister van Economische Zaken. Dus via de agenda van de ministerraad is dat ongetwijfeld ook op Algemene Zaken via een van de raadsadviseurs gezien en van advies voorzien. Ik heb daar zelf in mijn periode als secretaris-generaal geen bijzondere betrokkenheid bij gehad, voor zover ik mij kan herinneren en voor zover ik heb kunnen nagaan.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

U zei al dat in de loop van 2012 wordt voorbereid op dat SodM-advies. We zien inderdaad dat u op 18 december 2012 wordt gemaïld door een topambtenaar van het ministerie van Financiën over een mogelijke productieverlaging, verlaging van de gaswinning. Waren gasbaten of gaswinning onderwerp van gesprek tussen u en het ministerie van Financiën?

Mevrouw **Ollongren**:

Niet heel veel direct tussen mij als sg en het ministerie van Financiën, maar

ik heb denk ik inderdaad wel een enkele keer contact gehad met een ambtenaar daar, net zoals er ook contacten liepen tussen Algemene Zaken, de raadsadviseur die daarmee belast was, en Economische Zaken, ter voorbereiding van dat besluit. Wat ik me daarvan herinner -- dat was ook in het contact dat ik zelf heb gehad toen -- is dat het steeds over de vraag ging of we heel goed wisten wat de gevolgen zouden zijn van een productieverlaging, natuurlijk voor de veiligheid, maar ook voor de leveringszekerheid. Ik kan me herinneren in dat kader dat ik ook zelf wel een aantal keer contact heb gehad.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

In de mailwisseling met de collega op Financiën wordt inderdaad ook gesproken over een onderwerp dat uw beider aandacht had, als een soort gezamenlijke liefhebberij. Waar gaat het dan over?

Mevrouw **Ollongren**:

Ik moet eerlijk zeggen dat ik dat niet weet. Ik denk dat we als onderwerpen belangrijker werden elkaar zo nu en dan ook opzochten. Ik denk dat het daarover moet zijn gegaan. Dat weet ik niet precies.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

U zei al als het gaat over die productie, dat dat een effect heeft op veiligheid en wellicht ook op de leveringszekerheid. Ik neem aan dat het in de communicatie met het ministerie van Financiën ook over de gasbaten gaat.

Mevrouw **Ollongren**:

Ja, inderdaad. Natuurlijk ook het effect van minder gasbaten, dus de financiële kant. Dus veiligheid, leveringszekerheid en effect op de staatsfinanciën.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Bent u al voor 18 december geïnformeerd over de mogelijkheid dat er een productiebeperking in het vizier zou komen?

Mevrouw **Ollongren**:

Niet dat ik weet. Nee.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

In januari 2013 komt het advies van Staatstoezicht op de Mijnen om de gaswinning zo snel als mogelijk en zo veel als mogelijk en realistisch omlaag

te brengen. Minister Kamp van Economische Zaken moet dan een ingewikkeld besluit gaan nemen. In hoeverre was het ministerie van Algemene Zaken betrokken bij de aanloop naar dat besluit?

Mevrouw **Ollongren**:

Ik denk net zoals bij andere belangrijke besluiten. Het moet voorbereid worden, zowel voor de advisering aan de minister-president als voor ordentelijke besluitvorming in de ministerraad. Dus in die zin is het ministerie van Algemene Zaken daar ook bij betrokken geweest, maar Economische Zaken was natuurlijk het vakdepartement. De rol van Financiën noemde ik ook al. Dat was er natuurlijk ook belangrijk bij.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Wat was uw eigen rol dan in het adviseren van de minister-president als het hierom ging?

Mevrouw **Ollongren**:

Ik denk, zoals ik het heb kunnen nagaan ... De sg van Algemene Zaken is niet zelf degene die dagdagelijks dit soort dingen doet, maar is natuurlijk wel samen met de raadsadviseurs verantwoordelijk voor het adviseren van de minister-president. Als het grote besluiten zijn, kijkt de sg daar natuurlijk wel op mee. Ik kan me herinneren dat ik toen en ook een jaar later, toen zeg maar alle door Kamp gevraagde rapporten er lagen en er een vervolgbesluit moest worden genomen, zelf de notities heb gelezen en dat we daar ook over hebben gesproken op het departement.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Die notitie richting de besluitvorming in januari 2013. Weet u nog wat de kern van het ambtelijk advies was?

Mevrouw **Ollongren**:

2013 herinner ik me eerlijk gezegd minder goed dan 2014. In 2014 ging het wat verder. In 2013 waren er, voor zover ik me herinner, omdat het over zowel veiligheid, leveringszekerheid als financiën ging heel veel vragen die beantwoord moesten worden. De uitkomst is, zoals bekend, dat minister Kamp heel veel onderzoeken in gang heeft gezet. Na ommekomst van de rapporten, de uitkomsten van die onderzoeken, is de volgende fase ingetreden, waarin we iets meer kennis van zaken hadden, bijvoorbeeld op die leveringszekerheid. Want begin 2013 werd dat gezien als een heel groot probleem. Als je de leveringszekerheid niet meer kon garanderen, door

productiebeperving, was dat op dat moment eigenlijk een niet te overzien probleem. Daar hadden we meer zicht op het jaar daarna. Dat is zoals ik me herinner dat we daarnaar hebben gekeken en hoe de advisering in de richting van de minister-president is gegaan.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Dus u zegt: in mijn herinnering was eigenlijk ... Ik probeer het te begrijpen. Als ik het niet goed zeg, corrigeert u mij maar. U zegt eigenlijk: in 2014 had Algemene Zaken een grotere rol in het advies of in de besluitvorming dan in januari 2013.

Mevrouw **Ollongren**:

Daar zeg ik wel bij dat dat mijn beeld is. Ik was secretaris-generaal, dus ik heb natuurlijk best een goed overzicht van wat er gebeurde in die tijd. Er waren natuurlijk wel gewoon dedicated raadgevers, dus mensen die op het departement echt zo'n vakdepartement volgden, dossiers volgden, die er ongetwijfeld veel dieper in hebben gezeten.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Even voor mijn begrip: raadgevers bereiden dan notities voor, zeg maar. Ziet u die allemaal?

Mevrouw **Ollongren**:

Ze gaan wel altijd langs de sg of de plaatsvervangend sg. Ze gaan wel via die route naar de minister-president.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

In de ambtelijke nota in de voorbereiding op de ministerraad eind januari 2013 zien we dat AZ nog niet helemaal tevreden is met de besluitvorming zoals die voorligt in de ministerraad, omdat een aantal aspecten daarvan onvoldoende zijn belicht wat betreft Algemene Zaken.

Mevrouw **Ollongren**:

Zonder dat ik precies weet welke notitie het was, kan ik me wel heel goed voorstellen dat dat als een aandachtspunt is meegegeven voor de besluitvorming in de ministerraad, want de taak van het ministerie is natuurlijk om te kijken of wel alle aspecten voldoende zijn meegewogen, of er voldoende informatie is om te adviseren om ook een besluit te nemen.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Er staat in die nota dat ambtelijk AZ adviseert aan de heer Rutte om op niet in te stemmen met de op dat moment voorliggende Kamerbrief van minister Kamp, omdat die brief communicatief onvoldoende is. "De 'landing' van het nieuws in de streek dient juist perfect voorbereid te zijn met afspraken over ieders rol, verantwoordelijkheden en woordvoeringslijn. (...) Niet onderschat moet worden dat er een afbreukrisico is voor het voltallige kabinet." Wat was het afbreukrisico voor het voltallige kabinet?

Mevrouw **Ollongren**:

Daarvoor zou ik de hele nota even moeten bekijken. Ik kan me voorstellen dat zo'n advies onderdeel uitmaakt van wat ik zei, namelijk dat het op Algemene Zaken natuurlijk belangrijk is dat als een besluit wordt genomen, dat besluit 1. gebaseerd is op goede informatie en 2. dat er ook goed nagedacht is over hoe je uitlegt en in dit geval of er ook in voldoende mate met de regio, met Groningen zelf, overeenstemming was of in ieder geval contact was over wat de besluitvorming was.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

De nota impliceert dat dat in elk geval onvoldoende voor elkaar was.

Mevrouw **Ollongren**:

Zo klinkt het wel, zoals u het voorleest.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Het afbreukrisico voor het voltallige kabinet, daarbij is de minister-president natuurlijk het boegbeeld. Wat was zijn opstelling in die dagen voordat de ministerraad plaatsvond, gezien ook deze ambtelijke nota?

Mevrouw **Ollongren**:

Dat vind ik moeilijk om precies te zeggen, omdat ik niet het moment precies kan terughalen. De minister-president vond het een belangrijk onderwerp. Hij is daar ook zelf, ik meen in die periode, op werkbezoek gegaan. Het had dus zeker zijn aandacht. Ik denk dat wij vanuit AZ bezig waren met zorgen voor ordentelijke besluitvorming, maar ook ordentelijke communicatie na afloop. Dat zegt ook wel iets over het belang dat hij er zelf aan hechtte.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Dan maken we nu een sprong in de tijd, naar 2018, als u minister van Binnenlandse Zaken bent. Vanochtend bespraken we met de heer Kuijpers,

uw directeur-generaal, de aanleiding voor het voorstel van minister Wiebes om de gaskraan op termijn volledig dicht te draaien. Dat voorstel wordt besproken in de onderraad en ook in de ministerraad, waar u ook aan deelneemt. Hoe is de voorbereiding op de besluitvorming verlopen?

Mevrouw **Ollongren**:

Dat is in een paar fases gegaan. Het uiteindelijke besluit is genomen eind maart van dat jaar. Dus dat is het ministerraadsbesluit geweest. Ik wist dat minister Wiebes al vrij snel na het aantreden van het kabinet had gezegd: ik ga eens heel goed kijken naar de hele problematiek van de aardbevingen en de aardgaswinning in Groningen. Hij heeft daar gaandeweg ook tegen mij over gezegd: het zou wel helpen als Binnenlandse Zaken mee kan kijken en mee kan doen. Dat heb ik ook toegezegd. Ik heb toen ook gezegd: "Dat snap ik, want wij zijn het departement dat gaat over ruimtelijke ordening en over wonen, bouwen, et cetera. Dus vanuit die invalshoek wil ik sowieso meekijken." In ieder geval heeft dat besluit om die gaswinning helemaal terug te draaien volgens mij vorm gekregen in die eerste twee, drie maanden. We hebben daar eerst in wat kleinere kring over gesproken en daarna inderdaad in een onderraad en ten slotte in de ministerraad, waar het besluit ook is genomen.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Kunt u iets meer zeggen over hoe u in de aanloop naar dat besluit van eind maart betrokken bent door minister Wiebes? Die wist natuurlijk ook heel goed ... Hij wilde dat besluit nemen. Het moet door een onderraad en het moet door de ministerraad. Hoe betreft hij u dan?

Mevrouw **Ollongren**:

Hij heeft een aantal collega's daar denk ik vanaf het begin goed bij betrokken, ook de minister van Financiën en de minister van BZK. De minister van LNV was daar ook bij betrokken. We hebben dus volgens mij eerst in kleine kring zo'n beetje van hem gehoord in welke richting hij aan het denken was. Daarna werd dat eigenlijk steeds concreter. Het was ook niet van het begin af aan duidelijk dat zijn voorstel zou zijn dat hij echt naar nul wilde met de gaswinning. We hadden natuurlijk toen ook een SodM-advies en dat zei niet "je moet naar nul", maar volgens mij naar 12 miljard. Gaandeweg is hij er steeds meer van overtuigd geraakt: we moeten echt gewoon stoppen met die gaswinning. Dat heeft hij ook gewoon voorgesteld, eerst mondeling en daarna op papier. Dat werd eigenlijk steeds formeler.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Hij stelde dus niet meteen de nul voor, maar eerst iets anders.

Mevrouw **Ollongren**:

Volgens mij is ergens in de maand maart duidelijk geworden dat EZ, collega Wiebes, die nul wilde voorstellen.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Welke overwegingen en consequenties zijn toen besproken?

Mevrouw **Ollongren**:

De overweging was duidelijk. We zien dat die aardbevingen doorgaan zolang er gaswinning is. Dus als je er echt iets aan wilt doen, voor de toekomst, dan moet je de gaswinning gewoon stoppen. Dus de overweging was duidelijk.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Dus ook al werd die 12 voorgesteld, werd er overwogen dat je eigenlijk zou moeten stoppen, maar werd nog niet gezegd: we gaan daartoe besluiten. Want eerst lag die 12 voor.

Mevrouw **Ollongren**:

Ik meen dat dat het advies was van het SodM en dat het inderdaad de collega van EZ, EZK, was die vond dat het verstandig was om terug te gaan naar nul. Daar heeft hij ook wel veel energie in gestopt, om ook de collega's mee te nemen in die overweging. Toen hebben we natuurlijk wel gezegd: weten we nou echt heel goed wat de consequenties daarvan zijn? Want in de redenering zat wel de veronderstelling dat je als je stopt met gaswinning ook echt veel minder zou hoeven versterken. De vraag was natuurlijk of dat echt zo was. Dat wisten we niet. Dus we erkenden wel -- ik denk dat dat al jarenlang de redenering geweest, ook van de toezichthouder -- dat minder gaswinning ook inderdaad tot minder versterking zou leiden, maar hoeveel minder was onduidelijk. Daar moesten dus ook onderzoeken naar worden gedaan. Op het moment van het besluit dat de gaswinning terugging naar nul, was dat dus een vraag waar we pas later een antwoord op zouden krijgen. Ik heb vanuit mijn portefeuille die vraag ook wel gesteld. Ik heb wel gezegd: het lijkt me niet realistisch om te denken dat geen gaswinning ook geen versterking betekent.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Die relatie werd dus wel gelegd, van afbouw gaswinning en consequenties

voor de versterkingsopgave. U geeft zelf aan dat u kritisch bent geweest vanuit Binnenlandse Zaken: geen gaswinning betekent niet geen versterking. Hoe onderbouwde de heer Wiebes dit? Wat zei minister Wiebes? Was zijn onderbouwing wel: geen gaswinning is geen versterking?

Mevrouw **Ollongren**:

Ik zou niet zeggen dat hij dat zo een-op-een heeft neergelegd, maar hij heeft natuurlijk wel gezegd dat zijn observatie was dat er nog een heel grote versterkingsoperatie moest worden uitgevoerd, die nog niet heel vlot liep op dat moment, en dat je eigenlijk beter aan de voorkant zou kunnen zeggen: als we geen gas winnen, dan wordt die kleiner en daarmee beheersbaarder. Hoeveel kleiner, dat was dus de grote vraag op dat moment. Ik heb inderdaad wel gezegd: het gaat natuurlijk over veiligheid, voorop. Maar twee, we stonden niet meer helemaal aan het begin van iets. We waren al in een fase waarin mensen in Groningen verwachtingen hadden, want die waren gewekt. Dan kan je dus niet zomaar zeggen: omdat wij nu een ander besluit nemen, kunnen we alle verwachtingen die gewekt zijn gewoon maar laten zitten. Dus ik vond het belangrijk dat we dat meewogen. Hetzelfde geldt voor de regio, voor de gemeenten en de provincie. Die zeiden, in mijn ogen terecht: het gaat natuurlijk over de veiligheid van de huizen, maar het gaat ook over de gebiedsontwikkeling die wij in Groningen doen en ook over het perspectief van de gemeenten in Groningen. Die vroegen daar aandacht voor.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Daar wil ik het zo ook nog met u over hebben. Nu even over het voorstel dat minister Wiebes eigenlijk, kortgezegd, door de ministerraad en door die onderraad wil. Hij legt dan een relatie tussen de afbouw van de gaswinning en de versterkingsopgave. Welke concrete cijfers liggen daar dan onder? Ik kan me niet voorstellen dat het gewoon is: dat zien we dan nog wel. Er moet iets onder liggen.

Mevrouw **Ollongren**:

Ja, dat klopt. Er was wel een begin van een beeld dat minder gaswinning minder versterking zou betekenen. Ik meen dat er toen genoemd is een aantal van 4.000 of 4.200 woningen die niet meer versterkt zouden hoeven worden en dat daar een bedrag van 1,9 miljard aan werd gekoppeld, maar dat was heel erg tentatief. Dus ook daarvan hebben we toen gezegd, ook in die vergaderingen: we weten dat niet, dat moeten we echt beter gaan uitzoeken. Dat kon niet op hetzelfde moment. Daar was tijd voor nodig.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Hoe gaat dat dan? U beoordeelt eigenlijk de cijfers als "we hebben meer tijd nodig". Betekent dat dan eigenlijk voor u dat de cijfers niet besluitvormingsrijp zijn?

Mevrouw **Ollongren**:

We hebben dat gasbesluit genomen. Er moest ook een besluit worden genomen over hoeveel gas er gewonnen zou worden in de komende jaren. We hebben alles afwegende samen -- het is een ministerraadbesluit geweest -- gezegd: het is verstandig voor Groningen om die gaswinning gewoon te stoppen op termijn en daar een afbouwpad naartoe te maken en het is ook verstandig om te kijken hoe we om moeten gaan met die versterkingsopgave. Voor mij heeft overigens altijd buiten kijf gestaan dat met de onveilige huizen gewoon verder werd gegaan. Daar was helemaal geen discussie over. Dat was evident. Er is toen een aantal onderzoeken uitgezet, bij de deskundige instituten: TNO, het KNMI et cetera. De uitkomsten daarvan hebben we natuurlijk pas eind juni, begin juni gekregen met een overkoepelend advies van de Mijnraad erbij.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Was dit dan ook het punt waar u eigenlijk een licht dispuut over had met minister Wiebes, over die consequenties?

Mevrouw **Ollongren**:

Het besluit om te stoppen met de gaswinning, met een afbouw, daar stond ik op zichzelf achter. Ik vond dat op zich een goed besluit. Ik had er nog wel wat vragen bij, want het leek me wel dat we goed moesten nadenken over dat we dan dreigden nog meer afhankelijk te worden van Russisch gas bijvoorbeeld. Dat is een van de punten die ik heb gemaakt. Het andere punt was dus inderdaad: er is niet een een-op-eenrelatie tussen geen gaswinning en geen versterking. Daar heb ik aandacht voor gevraagd, maar het voorstel op zichzelf vond ik verstandig en daar heb ik gewoon mee ingestemd.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Uw directeur-generaal zei zojuist in zijn verhoor: het was wishful thinking, denken dat het verregaande consequenties voor de versterking zou kunnen hebben.

Mevrouw **Ollongren**:

Ja, dat heeft hij mij ook gezegd. Althans, dat heeft hij in een nota

geschreven. Ik heb het ergens anders ook weleens gezegd: het is toch te rooskleurig, denken dat het zo ontzettend veel gaat schelen in die versterking. Mijn verwachting was dat we zeker door moesten gaan met die versterking, maar feit was wel dat al die jaren daarvoor steeds gezegd was: hoe minder gaswinning, hoe minder versterking er nodig is. Er was natuurlijk wel voortschrijdend inzicht ook op het gebied van versterken.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Heeft u dat zo ingebracht in de ministerraad, dat het te rooskleurig was?

Mevrouw **Ollongren**:

Ik weet niet of ik dat woord heb gebruikt, maar ik heb er wel aandacht voor gevraagd.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Hoe heeft u dat standpunt eigenlijk naar voren willen brengen?

Mevrouw **Ollongren**:

In de vergaderingen die u net noemde, dus zowel de voorportalen van de ministerraad als de ministerraad zelf, is daar aandacht voor geweest. Belangrijker was natuurlijk dat we gewoon hebben afgesproken dat we dat lieten toetsen door deze instanties. We wisten dus dat we daar later op terug zouden komen. Overigens wilde de regio dat natuurlijk ook graag. Op dat moment was de versterking als zodanig niet mijn portefeuille, maar de zorg voor de medeoverheden. En over hoe je zo'n grote bouwopgave zou aanpakken, daar hadden we natuurlijk wel wat ideeën over. We waren dus toen wel al een beetje aan het meedenken met EZK.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Mag ik dan concluderen dat de besluitvorming in de ministerraad -- wat voor woord zal ik eraan geven? -- relatief rustig is verlopen, omdat er nog van alles onderzocht zou worden en meer analyses gedaan zouden worden?

Mevrouw **Ollongren**:

Het was een groot besluit. Het gasbesluit was een groot besluit voor de ministerraad. Vandaar dat er ook veel overleg aan voorafging, in bijzondere vergaderingen, in de onderraad en in de ministerraad zelf. Het was dus zeker een groot besluit. Het ging voor een deel natuurlijk ook gewoon over de financiële consequenties daarvan. We hebben denk ik relatief minder aandacht besteed aan hoe precies dan die versterkingsoperatie eruit zou

zien. De minister van EZK zei toen wel: ik vind dat we geen onomkeerbare stappen moeten zetten nu, in de fase dat we dat onderzoek laten doen. Zo is het volgens mij ook in de Kamerbrief verwoord.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Nogmaals, het besluit dat voorlag, was naar beneden naar 12.

Mevrouw **Ollongren**:

Naar nul.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Naar nul, maar er zat eerst nog een tweetraps in.

Mevrouw **Ollongren**:

Ik weet niet of er toen een tweetraps zat. Collega Wiebes heeft volgens mij in eerste instantie gekeken: dit is het advies dat ik krijg van de toezichthouder. Hij heeft daar zelf op een gegeven moment aan toegevoegd dat het in zijn beleving het allerbeste was om het perspectief naar nul te geven. Daar zijn we toen in maart met elkaar over gaan praten.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Hoe werd er dan gesproken over de verminderde gasbaten? Waren daar nog zorgen?

Mevrouw **Ollongren**:

Ja, zorgen? Kijk, daar moet je natuurlijk ook gewoon goed naar kijken, want feit is dat dat een effect heeft. Als je minder gas wilt dan je in eerste instantie zou hebben gedaan, dan heeft dat natuurlijk het effect dat je minder gasbaten binnenkrijgt en dat moet op de een of andere manier begrotingstechnisch gewoon netjes worden verwerkt. Dus daar heeft de minister van Financiën natuurlijk wel aandacht voor gehad en ook voor de vraag hoe dat dan zou moeten worden opgevangen.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Was dat duidelijk, hoe dat werd opgevangen, waar in de begroting het neer zou slaan?

Mevrouw **Ollongren**:

Dat durf ik u niet helemaal te zeggen. We hebben het besluit genomen, dus het moet duidelijk zijn geweest, maar ik kan hier niet precies reproduceren hoe we dat toen begrotingstechnisch hebben gedaan.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

U garandeert eigenlijk wel dat er nooit besluiten worden genomen zonder dat duidelijk is waar het in de begroting neerslaat?

Mevrouw **Ollongren**:

In ieder geval dat we dat met elkaar onder ogen hebben gezien en dat de minister van Financiën heeft geconstateerd dat die effecten er zijn en dat dat op de een of andere manier natuurlijk moet worden meegewogen, meegenomen eigenlijk.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Het kan wel zijn dat het dus nog niet duidelijk was waar het nou neerslaan of hoe het verwerkt zou worden?

Mevrouw **Ollongren**:

Dat zou heel goed kunnen, ja. Volgens mij is dat ook een van de discussiepunten geweest in de ministerraad, dat andere collega's vroegen: als dit een groot budgettair effect heeft, kan dat er dan toe leiden dat ik op mijn begroting moet gaan bezuinigen? Nou, dat is op zichzelf natuurlijk een legitieme vraag.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Is er nog breder dan alleen vanuit u de zorg geuit over dat het verder dichtdraaien van de gaskraan zou leiden tot een kleinere versterkingsoperatie, over in hoeverre dat wishful thinking is of niet? Was dat alleen uw zorg of werd dat veel breder gedeeld?

Mevrouw **Ollongren**:

In ieder geval in dat vooroverleg dat we met een kleiner aantal ministers hadden, is dat ook wel door anderen genoemd. In ieder geval denk ik dat behalve ik ook een paar collega's hebben gezegd: weten we nou zeker dat als we de gaswinning terugdraaien, dat het tot een kleinere versterkingsoperatie leidt? Het zou natuurlijk een niet-prettige uitkomst zijn als je minder gas wint, zelfs naar nul gaat, en je uiteindelijk nog met een net zo grote en ook heel dure versterkingsoperatie blijft zitten. Want wie is daar dan eigenlijk mee geholpen? Die discussie is toen wel gevoerd, maar in mijn beleving hebben we niet besloten, gedacht of opgeschreven dat die versterkingsoperatie zou verdwijnen. Hij zou er blijven, hij zou kleiner worden en we zouden heel goed kijken naar wat en hoe.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

U zei het net al: er valt besluit. Dan is er een Kamerbrief. Er is dan dus eigenlijk ook breed gesproken over of het nou wishful thinking is of niet, over hoeveel het gaat schelen voor de versterking. En dan wordt, verrassend genoeg, die veronderstelde besparing op de versterkingskosten niet meegenomen in die Kamerbrief. Waarom is dat dan?

Mevrouw **Ollongren**:

Omdat we dus daar eigenlijk nog niet een hard getal op konden plakken. We moesten, en wilden ook, die onderzoeken afwachten, om daar met meer kennis en zekerheid een vervolgstap in te zetten. Overigens, in die fase was ik erbij betrokken en ben ik erbij geweest, maar het was niet mijn portefeuille op dat moment. Dit is zoals ik mij herinner dat we dat hebben besproken en besloten.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Is het dan ook zo dat dat is besloten in de ministerraad: laten we dat dan nog maar niet in brief zetten -- we nemen wel het besluit -- omdat we nog veel moeten uitzoeken? Is expliciet in de ministerraad besproken om het niet in die Kamerbrief te zetten?

Mevrouw **Ollongren**:

Wat er in die Kamerbrief stond, was volgens mij het gasbesluit. Het was een hele lange brief met heel veel informatie erin, ook over leveringszekerheid, internationaal. Er stond veel in. Over versterking is in die brief, zoals ik mij herinner, alleen maar gezegd: het heeft effect, wat voor effect gaan we bezien en in de tussentijd worden onveilige huizen gewoon versterkt en nemen we geen onomkeerbare stappen op de categorie waar onzekerheden over zijn.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Is nagedacht over wat zou betekenen voor Groningers, die dus op dat moment al jaren op een versterkte woning moesten wachten? U refereert zelf aan die onomkeerbare stappen. Niemand weet wat dat betekent. Uiteindelijk weten we wel wat het betekend heeft. Is daar nou voldoende over nagedacht?

Mevrouw **Ollongren**:

Er is zeker over gedacht en ook over gesproken, ook vanuit de veronderstelling dat die hele zware vorm van versterken zoals die daarvoor

was uitgevoerd in een beperkt aantal gevallen ook niet per se is wat mensen heel graag wilden. De Groningers wilden natuurlijk eerst weten dat het veilig zou worden voor hen zelf. De veiligheid stond natuurlijk voorop. En hoe dat moest? In de jaren daarvoor was er natuurlijk wel wat ervaring mee opgedaan, ook ervaring met hoe het eigenlijk niet zou moeten en hoe het eigenlijk ook helemaal niet prettig was voor mensen. Dus er zat een veronderstelling onder dat een minder zware en dus minder ingrijpende versterkingsoperatie ook grote voordelen zou hebben voor de Groningers. Dus in die zin is daar wel degelijk naar gekeken. Voor mij was het, zoals ik al zei, ook belangrijk dat gewekte verwachtingen mee zouden wegen in de overwegingen.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Als die gewekte verwachtingen zo belangrijk zijn en ook eigenlijk het vertrouwen van de Groningers, waarom wordt er dan met zo veel haast zo'n besluit genomen, waardoor je dus niet in een brief kan zetten wat de consequenties zijn voor de versterkingsoperatie? Waarom worden die analyses niet afgewacht en wordt er dan eigenlijk geschetst "geen onomkeerbare stappen"? Eerst lijkt het een positief besluit, "Groningen, we gaan naar nul", en daarna komt er eigenlijk een heel zware klap: en dit betekent het voor de versterkingsopgave. Waarom niet wachten?

Mevrouw **Ollongren**:

Ik denk dat dat gasbesluit, die gaskraan dichtdraaien, een belangrijk besluit was. Ik meen ook dat het in die tijd moest worden genomen, maar dat is echt de verantwoordelijkheid van de minister van EZK, die op een gegeven moment dat gasbesluit moet nemen zodat partijen weten waar ze aan toe zijn. Dus dat besluit wilden we ook graag nemen, op advies en op voorstel van de minister van EZK. Voor de versterking was er niet voldoende echte informatie beschikbaar om daar al van te zeggen "dat betekent dit" of "dat betekent iets anders". Vandaar die adviezen. Ik geloof niet dat het niet goed is geweest om die gaskraan dicht te draaien. Ik denk wel dat het goed was geweest om meer zicht te hebben op die versterkingsoperatie, op hoe het eigenlijk ging en wat de consequenties zijn. Dat hadden we op dat moment gewoon niet.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

En dan waarom die haast?

Mevrouw **Ollongren**:

In mijn beleving was dat omdat er een gasbesluit moest worden genomen.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Dat dat echt een tijdslot was voor die ministerraad?

Mevrouw **Ollongren**:

Ja, dat dacht ik.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Dat had dan ook in twee stappen gekund, want het advies van Staatstoezicht op de Mijnen was 12 bcm en het besluit wordt uiteindelijk nul. U zegt ook dat er geen hard getal was, dat er onderzoeken naar die versterkingsopgave moesten komen. Toch is er niet voor gekozen om eerst die onderzoeken af te wachten.

Mevrouw **Ollongren**:

De heer Wiebes kan dit waarschijnlijk veel beter uitleggen dan ik. Ik heb in ieder geval goed begrepen waarom hij zei: alles afwegende, met de grote problemen die dit heeft veroorzaakt, die die gaswinning heeft veroorzaakt, in Groningen, vind ik dat je uiteindelijk maar één ding kunt doen en dat is stoppen met die gaswinning. Dan neem je de oorzaak weg van de aardbevingen. Dan maken we hopelijk ook die versterkingsopgave beheersbaarder, omdat het op termijn veiliger gaat worden. Dat is volgens mij de motivering geweest van het besluit dat we toen hebben genomen.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Dat "hopelijk", daar heeft u al een aantal kwalificaties vanuit uw departement op geplakt, zoals "wishful thinking" en "misschien rooskleurig". Ik vroeg me nog iets af. In een van de onderraden in de aanloop van het besluit, wordt door een aantal ministers aangegeven dat er een risico is dat er een beeld ontstaat dat financiële overwegingen leidend zijn in het kader van de versterkingsopgave. Uiteindelijk wordt er besloten om geen link te leggen met de versterkingsopgave in die eerste brief, maar wel op te nemen dat evident onveilige huizen zo snel mogelijk versterkt moeten worden, maar dat overige onomkeerbare stappen -- dat is de term die gebruikt wordt in de brief -- worden opgeschort tot er meer duidelijkheid is over de veiligheid. Wat zijn in uw beleving die "overige onomkeerbare stappen"? Wat betekent dat?

Mevrouw **Ollongren**:

Ik had toen veel minder zicht op hoe die versterking eigenlijk in elkaar zat dan ik later heb gekregen, omdat ik natuurlijk zelf op een gegeven moment verantwoordelijk ben geworden voor die versterkingsoperatie. In die fase was het beeld dat we kregen dat het niet goed liep met die versterking, dat de NCG, de Nationaal Coördinator, toen heel veel moeite had om de verschillende partijen bij elkaar te krijgen en om daadwerkelijk een start te maken met die versterking en dat er bovendien versterkingen waren uitgevoerd die helemaal niet naar tevredenheid waren, noch van de mensen zelf noch van de betrokken gemeenten. Dus we wisten dat het niet goed liep. We wisten ook dat het een grote opgave was, gewoon in aantallen, en dat het ook weleens inderdaad heel duur zou kunnen zijn om dat voor elkaar te krijgen, in een zeer langdurig traject. Dat was ongeveer wat ik op dat moment wist.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

U zei eerder ook al: het stond voor mij buiten kijf dat er met onveilige huizen werd doorgedaan. In de weken na die brief wordt duidelijk dat de versterkingsaanpak van een paar van de batches, een paar van de groepen aangewezen huizen, volledig stilligt. Dat wordt ook wel de "pauzeknop" genoemd. Wanneer werd het voor u duidelijk dat er een pauzeknop was?

Mevrouw **Ollongren**:

Het woord "pauzeknop" is in mijn beleving nooit gevallen rondom die besluitvorming in maart, maar pas later. Ik denk eind april of zo. Volgens mij is dat meer een moment geweest waarop collega Wiebes moest uitleggen wat er precies wel en niet kon.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Aan wie moest hij dat uitleggen?

Mevrouw **Ollongren**:

Met name aan de bestuurders in de regio.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Oké.

Mevrouw **Ollongren**:

Toen is op de een of andere manier dat woord "pauzeknop" gebruikt. Ik denk dat dat een poging was om uit te leggen niet dat er was gestopt, maar

eigenlijk het omgekeerde. Ik herinner we dat we daar nog over hebben gesproken in de ministerraad en dat ook de collega van EZK ons verzekerde: de versterking is niet gestopt, dus we gaan door met de versterking van huizen, onveilige huizen sowieso, met voorrang, maar we kijken wel -- u noemt inderdaad die batches -- daar waar we nog niet zover waren dat er daadwerkelijk versterkt werd wat nou verstandig is. Zo herinner ik me dat collega Wiebes het heeft toegelicht in de ministerraad ten behoeve van zijn gesprek met de regio.

Mevrouw **Tielen** (VVD):
En wat vond u daarvan?

Mevrouw **Ollongren**:
Met de kennis die ik had ... Ik kreeg van het departement van BZK natuurlijk een advies, namelijk dat de benadering wat technisch was. Wij wisten op BZK dat de regio, dus de gemeentes en de provincie, de bestuurders daar, eigenlijk heel ongelukkig waren. Die wilden natuurlijk niet alleen die huizen versterken, maar die wilden ook graag aan gebiedsontwikkeling doen. Er waren bijvoorbeeld ook ambities om aardgasvrij te bouwen, om te verduurzamen. Dus bij BZK werd mij gezegd: er zijn allerlei mogelijkheden die we zouden kunnen koppelen aan die versterkingsopgave en we moeten dat veel meer doen in overleg met de bestuurders daar en met de mensen die in die huizen wonen. Dat was een beetje de invalshoek die we vanuit BZK hierbij hadden.

Mevrouw **Tielen** (VVD):
Wat vond u ervan, dat minister Wiebes die pauzeknop instelde?

Mevrouw **Ollongren**:
Nogmaals, die pauzeknop is volgens mij toch meer een poging geweest om uit te leggen dat we natuurlijk wel doorgingen met de versterkingsoperatie, maar dat we eigenlijk moesten heroverwegen in welke mate er versterkt zou moeten worden, dat daarvoor advies zou komen.

Mevrouw **Tielen** (VVD):
Had u daar de aanloop naar de ministerraad waarin dat besproken werd contact over met minister Wiebes?

Mevrouw **Ollongren**:
Ik geloof dat ik ook nog weleens apart met hem heb gesproken daarover,

één keer, maar dat is misschien wel later geweest. Ik herinner in ieder geval dat er bestuurlijke overleggen waren in april, waar ik wel voor uitgenodigd was, maar niet bij ben geweest vanwege agendaredenen. Ik had andere verplichtingen, ik denk hier. Minister Wiebes heeft die overleggen met de regio dus gevoerd. In de aanloop naar het advies van de Mijnraad, dat eigenlijk een soort overkoepelend advies was van die andere vier deskundigenrapporten, hebben we ook contact gehad over hoe we daarmee om zouden gaan.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

U zei: voor mij stond buiten kijf dat met onveilige huizen werd doorgedaan. Kon minister Wiebes u ervan overtuigen dat dat ook het geval was, dat er met die echt onveilige huizen werd doorgedaan?

Mevrouw **Ollongren**:

Dat was al bij het besluit eind maart het geval. Dat is steeds de insteek geweest van EZK, zoals ik het heb begrepen: over onveilige huizen is geen discussie, die versterking gaat gewoon door.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Wisten ze bij Economische Zaken welke huizen onveilig waren?

Mevrouw **Ollongren**:

Daar ben ik van uitgegaan. Ik weet overigens niet of ze dat bij het ministerie precies wisten, maar in de uitvoering en ter plekke moest men dat natuurlijk weten. Dat was in de fase dat de NCG daar nog de regie over voerde en dat de NAM of eigenlijk het Centrum Veilig Wonen, dat van de NAM was, de uitvoering deed.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Dus daar bent u wel van uitgegaan. Waarom is in die Kamerbrief niet duidelijker geformuleerd wat het opschorten van die onomkeerbare stappen zou betekenen voor de versterkingsoperatie?

Mevrouw **Ollongren**:

Dat vind ik moeilijk te beantwoorden. Ik denk wel dat je kunt zeggen dat het, gezien de enorme discussie die daarna die pauzeknop heeft gegeven, beter was geweest als dat veel duidelijker was geformuleerd in die brief. Ik denk dat de formulering "geen onomkeerbare stappen" tot deze onduidelijkheid heeft geleid en dat de poging tot uitleg via de pauzeknop

eigenlijk alleen maar nog meer onrust gaf. Dus dat is niet helemaal goed gegaan.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Wat vindt u ervan die batches -- ik ga ze toch bij naam noemen -- 1588 en 1581, dus twee groepen huizen die in een andere fase in het versterkingsproces zaten, niet volgens afspraak afgerond werden?

Mevrouw **Ollongren**:

Dat is iets wat ik me gaandeweg eigen heb moeten maken. Zoals ik al zei, probeerden we er vanuit BZK op een bepaalde manier invloed op uit te oefenen. De batches was eigenlijk de oude systematiek, van de opbouw vanuit de kern van het aardbevingsgebied en dan steeds verder daarbuiten. Zo heb ik in dat in die tijd denk ik zo'n beetje begrepen. Met de eerste batch, batch 1467 -- het is vreselijk jargon -- werd gewoon verder gewerkt. Er waren twee andere groepen huizen waar veel discussie over was. Op dat moment was voor mij niet helemaal duidelijk -- dat is veel later natuurlijk wel duidelijk geworden -- wat dat nou precies betekende, of dat betekende dat mensen al een versterkingsadvies hadden gekregen of niet en of er verwachtingen waren gewekt of niet. Pas toen ik op een gegeven moment heb gezegd "het zou misschien goed zijn om wat meer verantwoordelijkheid hiervoor te nemen", heb ik veel meer begrepen dat er inderdaad ook mensen zijn geweest in die batch 1588 die toen al bepaalde verwachtingen hadden. Ik denk dat dat in die maanden ervoor nog niet in die scherpste bekend was bij mij en ook niet bij het ministerie.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Wat betekent dat voor de formuleringen in zo'n Kamerbrief, die bij mijn weten ook door de ministerraad worden vastgesteld?

Mevrouw **Ollongren**:

Dan heeft u het over de formulering van die ...

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Van die "onomkeerbare stappen".

Mevrouw **Ollongren**:

"Geen onomkeerbare stappen." Dat ga ik dan achteraf reconstrueren. Dat is niet verstandig. Zo staat het er en zo is die dus door de ministerraad vastgesteld.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

De regio -- dat zei u al -- is geen voorstander van het opschorten van die versterkingsopgave. Zij willen dat de afspraken die met hen zijn gemaakt gewoon worden nagekomen en uitgevoerd. U was als minister uiteraard ook verantwoordelijk voor de verhouding tussen aan de ene kant het Rijk en aan de andere kant de decentrale overheden. Hoe verliep het bestuurlijk overleg met de regionale overheden nadat de versterkingsopgave was opgeschort?

Mevrouw **Ollongren**:

Er was veel bestuurlijk overleg met de regio. Dat deed collega Wiebes in die tijd. Wat ik me herinner, is dat ik in april werd uitgenodigd om een deel van het bestuurlijk overleg bij te wonen, maar dat dat agendatechnisch niet lukte. Later ben ik wel aangeschoven bij zo'n bestuurlijk overleg, althans bij een heel klein deel ervan. Als je dan kijkt over de hele periode dat ik minister van BZK was, ben ik natuurlijk steeds meer verantwoordelijk geworden en heb ik veel van die bestuurlijke overleggen wel helemaal bijgewoond. Maar in die fase was ik daar nog maar zijdelings bij betrokken. Wat ik vanuit BZK belangrijk vond ... Het is natuurlijk niet zo dat alleen BZK verantwoordelijk is voor de andere overheden. Ieder departement moet samenwerken met gemeenten en provincies. Ik wilde wel graag aandacht vragen voor het feit dat er gewoon een serieus overleg met hen moest zijn en dat er ook goed naar hen moest worden geluisterd.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Hoe deed u dat, dat aandacht vragen?

Mevrouw **Ollongren**:

Dat heb ik ook aan collega Wiebes wel gezegd en dat is ambtelijk ook gebeurd. Er waren ook ambtelijke contacten met de mensen uit de verschillende gemeenten en uit de provincie. Er bestond misschien een beeld bij sommigen dat de regiobestuurders juist graag die versterking wilden, omdat het voor hen ook een manier was om aan gebiedsontwikkeling te doen en verfraaiing van hun dorpen en steden. Dat is zeker ook zo, maar dat is heel legitiem, want daarvoor zitten zij er namelijk. Ze zitten er om ervoor te zorgen dat er voor hun bewoners gebeurt wat er moet gebeuren. Ik vond het ook heel begrijpelijk. In ben zelf toen aan het begin van dat jaar op werkbezoek geweest. Wat je zag in Groningen, is dat het bijna wel leek alsof er was gestopt met überhaupt onderhoud plegen aan huizen. Dat had er natuurlijk alles mee te maken dat de mensen verwachtten dat ze aanmerking zouden komen voor ofwel schadeherstel ofwel versterking of allebei.

Mevrouw **Tielen** (VVD):
Wat betekende die aanblik in uw beleving?

Mevrouw **Ollongren**:
Dat was voor mij eigenlijk heel symbolisch voor wat daar aan de hand was. Er was natuurlijk een veiligheidsprobleem, maar er was ook nog een ander probleem en dat was dat het een enorme impact had op de mensen daar en niet alleen op hun huizen. De huizen waren een beetje het zichtbare van hoe de mensen zich daar voelden. Daarom was het natuurlijk ontzettend belangrijk om daar ook aandacht aan te gaan geven.

Mevrouw **Tielen** (VVD):
Op welk moment had u het idee dat de verhouding tussen de bestuurders in Groningen en het Rijk echt onder druk kwam te staan?

Mevrouw **Ollongren**:
Ik denk dat het ontstaan van die pauzeknopdiscussie een uiting is geweest van de onvrede en de onenigheid die er toen wel was tussen regiobestuurders en Den Haag.

Mevrouw **Tielen** (VVD):
Wat deed u daarmee?

Mevrouw **Ollongren**:
Het concrete moment dat ik me kan herinneren waarop ik geprobeerd heb om dat wat te verbeteren, is toen dat Mijnraadadvies uitkwam en dat was 1 of 2 juli van dat jaar. Dat was ook wel voorbereid. We wisten dat het eraan kwam. We hadden aan kabinetszijde zo'n beetje verkend wat het eigenlijk zou betekenen. We hadden na de presentatie van de Mijnraad van zijn advies een bestuurlijk overleg georganiseerd, hier in Den Haag, op het ministerie van EZK. Daar ben ik op verzoek van collega Wiebes bij geweest. Toen hebben we heel lang gesproken met de regiobestuurders en hebben we uiteindelijk ook een afspraak kunnen maken over -- u zei het net zelf al -- die batch 1588, wat heel belangrijk werd gevonden door de regio. Dat was in eerste instantie misschien vanuit veiligheidsperspectief niet per se nodig, maar we hebben wel met elkaar gezegd: dat kan zo zijn, maar wij vinden dat wij dat wel moeten doen omdat die verwachtingen echt gewekt zijn bij mensen.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

U zegt: ik heb daar aandacht voor gevraagd. Begin 2018 was u in het gebied. Symbolisch had u het idee dat het niet ging zoals het ging, eigenlijk. U vertelt: ik heb daar aandacht voor gevraagd. In juli wordt u erbij gevraagd. Wat heeft u nou in die tussentijd gedaan in de contacten met de regio aan de ene kant en die met de verantwoordelijke minister aan de andere kant?

Mevrouw **Ollongren**:

Eind maart was dat besluit en begin juli was het bestuurlijk overleg waar we dus die afspraken hebben kunnen maken. Het was geen onderdeel van mijn portefeuille op dat moment. Ik zou dat helemaal moeten terugkijken. Ik denk dat we wel dachten: we moeten meer weten, dus we moeten die adviezen inderdaad hebben. Het was duidelijk dat er onvrede was in en met de regio. We hebben dus die stap kunnen zetten begin juli, door afspraken te maken met de regio.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

In hoeverre had u nou contact met de Nationaal Coördinator zelf?

Mevrouw **Ollongren**:

Dat was toen nog de heer Alders. Daar heb ik een kennismakingsgesprek mee gehad als minister van BZK en hij als Nationaal Coördinator aan het begin van dat jaar. Ik denk in januari of februari. Toen heb ik hem gesproken en daarna heb ik geen contact meer gehad met de Nationaal Coördinator.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

U had dus eigenlijk een afstand tot dat deel van organisatie, omdat dat bij Economische Zaken lag?

Mevrouw **Ollongren**:

Precies. Het was geen onderdeel van BZK.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

U beschreef wel hoe logisch u het vond dat gemeentes met die versterking wel andere, misschien wel meer BZK-achtige, wensen hadden.

Mevrouw **Ollongren**:

Ja, maar het was op het departement niet echt een ... Het zat niet in de portefeuille van de minister van BZK. Er was natuurlijk kennis en

deskundigheid op allerlei gebieden. Ik noemde al ruimtelijke ordening en wonen, medeoverheden en hoe je met hen samenwerkt. Dat zit natuurlijk helemaal in de genen van BZK. Ik denk dat EZK gewoon een ander soort departement is. Vanuit de gaswinning, dus ondergronds, was het eigenlijk een heel ander dossier voor hen dan voor BZK. Dat is mij wel meegegeven door de BZK-ambtenaren en die hebben aangedrongen bij EZK ambtelijk van "denk nou hieraan" en "denk nou daaraan". "Denk niet alleen aan versterken technisch voor de veiligheid, voor de aardbevingen, maar als je dat toch doet, ga dan ook verduurzamen en denk dan ook na over aardgasvrij." In die zin waren er gewoon veel contacten tussen de departementen, maar het was op dat moment nog niet mijn portefeuille.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Ik wil nog heel even met u terug naar dat besluit van die onomkeerbare stappen, naar als die formulering dan wordt vastgesteld in de ministerraad. Ik neem zomaar aan dat u niet in de gelegenheid bent geweest om het verhoor van vanochtend tot u te nemen. Uw dg zei dat toen al de zorgen heel erg leefden bij BZK over de gewekte verwachtingen en ook over wat het voor die batches zou betekenen. Zijn die zorgen ook al vooraf met u gedeeld, voordat dat besluit was genomen?

Mevrouw **Ollongren**:

In ieder geval herinner ik me goed het advies van de dg, die inderdaad "wishful thinking" zei. In die zin hebben wij die waarschuwing afgegeven. Ik denk dat de onvrede in de regio daarna gaandeweg steeds duidelijker werd. Ook dat is ongetwijfeld aan mij meegegeven, dat de regiobestuurders hier eigenlijk niet goed mee uit de voeten konden. Dat werd mij ook duidelijk. De discussie over de pauzeknop maakte voor mij ook duidelijk dat dit op die manier niet verder kon. Daarom was het ook goed dat begin juli eindelijk -- of eindelijk, zo lang heeft het ook niet geduurd -- die adviezen er lagen, dat dat Mijnraadadvies er lag. Dat was ook het moment waarop je dus verder kon. Ik heb, meen ik, ook in de ministerraad gezegd: dit gaat niet goed, laten we blijven opletten en laten we proberen ook een soort bestuursakkoord met de regio te sluiten, want we moeten wel samen verder.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Dus die verwachtingen zaten toen al in uw hoofd. U gaf aan -- dat vond ik opmerkelijk -- dat u in ieder geval wel blij was dat de heer Wiebes zei: we weten in ieder geval die onveilige huizen te vinden. De heer Alders, de NCG,

gaf hier in zijn verhoor aan: we wisten toen niet of het veilig was en we weten nu niet welke huizen veilig zijn. Hoe duidt u dan die uitspraak?

Mevrouw **Ollongren**:

Misschien als een uitleg van in welke mate iets veilig is. Voor mij was duidelijk -- dat was de toezegging ook van de heer Wiebes -- dat als het onveilig was, er werd versterkt. Ik hem me pas veel later, zoals ik net al zei, het hele technische jargon van de batches, de HRA, de NPR et cetera, dat je eigenlijk moet kennen om dit te doorgronden, eigen gemaakt, omdat ik toen zelf ook die verantwoordelijkheid kreeg. Dus voor mij was het voldoende om te weten dat de verantwoordelijke minister zei: als het onveilig is, wordt het gewoon versterkt.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

De heer Alders zei in ieder geval: we weten die onveilige huizen gewoon niet te pinpointen. Dus als we ze vinden, dan worden ze versterkt, maar we kunnen helemaal niet precies zeggen waar de onveilige huizen zijn.

Mevrouw **Ollongren**:

Nou ja, op dat moment was er een benadering vanuit het meest onveilige gebied. Dat was die hele aanpak van die batches. Althans, zo is het mij toen uitgelegd. Dan vind ik het logisch om ervan uit te gaan, aangezien daar al jaren mee gewerkt werd, dat er als het echt onveilig was, werd ingegrepen en dat er werd versterkt.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

U zei al dat BZK het steeds meer naar zich toe wilde trekken, omdat dat meer in de lijn lag van waar BZK gewoon dagelijks mee bezig is. Wanneer is nou eigenlijk het officiële moment dat BZK echt dat dossier te pakken krijgt? Wanneer komt u daar officieel echt mee in aanraking?

Mevrouw **Ollongren**:

Als je heel formeel kijkt, is dat pas vanaf 1 januari 2020, want toen viel de NCG formeel onder de verantwoordelijkheid van de minister van BZK, maar het was natuurlijk eigenlijk al daarvoor, dus in de loop van het jaar 2019. Ik heb nog een ambtelijke notitie gekregen waarin twee varianten stonden: we continueren onze inzet, dat is eigenlijk een beetje helpen, of we gaan toch iets meer naar BZK toehalen, want dan heb je er meer grip op. Het advies was toen -- ik denk dat dat eind 2018 is geweest -- overigens nog: laten we het gewoon continueren. Gaandeweg werd dat eigenlijk niet meer houdbaar.

Er was veel druk, ook vanuit de regio en de bestuurders in de regio, op het ministerie van BZK om daar een grotere rol in te nemen. Er was ook wel onderling tussen collega's in het kabinet wat discussie over de vraag of we niet iets konden doen, om te helpen eigenlijk. Bij mij was ook de overtuiging dat bij die versterkingsoperatie de invalshoek die BZK koos behulpzaam zou kunnen zijn, terwijl het een beetje vast aan het draaien was bij BZK.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

We zien ook dat u kritisch bent op de voorgang van de bestuurlijke tafel Groningen bovengronds. U stuurt ook actief aan op een grotere rol van BZK. Waar was u precies kritisch over?

Mevrouw **Ollongren**:

Ik denk waar iedereen kritisch over was: dat het gewoon niet opschoot.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

We zien dan vooral, om er een woord aan te wijden -- u heeft er zelf ook al woorden aan gewijd -- dat uw ambtenaren de aanpak van EZ eigenlijk te technocratisch vinden.

Mevrouw **Ollongren**:

Ik denk dat dat terugkijkend op de versterking inderdaad de constatering is, dat er een technocratische aanpak, bijna een soort ingenieursaanpak, was. Je moest ook, zoals ik al zei, een heel jargon kennen om te begrijpen waar het over ging. Terwijl het, als je er echt goed naar kijkt, natuurlijk maar over één ding gaat. Het gaat over mensen en hun thuis, over de zorgen die zij hadden en hoe je als overheid kon helpen om hen duidelijkheid te geven over waar zij aan toe waren. Dat was natuurlijk de essentie van waar het om ging. Gaandeweg werd ook duidelijk dat die hele technische benadering ook tot grote verschillen leidde, die eigenlijk niet goed uitlegbaar waren. Het was misschien technisch helemaal perfect in orde, maar menselijk gezien was het niet te begrijpen. Het was dus echt nodig om ... Ik zeg helemaal niet ... Het ministerie van EZK heeft natuurlijk heel grote kwaliteiten en ik denk dat hun intentie wel heel goed is geweest, maar de gedachte dat je dat hier op een tekentafel zou kunnen bedenken zonder overleg met de regiobestuurders, zonder overleg met de bewoners, dat werkt in de praktijk natuurlijk helemaal niet. Dat wilde ik graag voor elkaar krijgen.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

U zegt dus eigenlijk, als ik het goed heb gehoord, als ik het zo mag zeggen:

het paste gewoon veel meer bij het DNA van BZK dan dat het bij het DNA van EZK hoort, zo'n versterkingsaanpak. Als dat dan zo is, waarom is BZK dan nooit eerder actief betrokken geweest bij dit dossier?

Mevrouw **Ollongren**:

Ik denk omdat het gewoon voortkwam uit de gaswinning. Gaswinning was EZK, dus aardbevingen werd ook EZK. Het is natuurlijk ook heel lang door de NAM uitgevoerd. Toen was het niet een overheidstaak. De overheid zag er wel op toe, maar de uitvoering lag bij de private partij. Dat is zo gegroeid en ontstaan vanuit gewoon het mijnbouwdossier.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Het is historisch zo gegroeid, maar dan had het bijvoorbeeld bij de formatie wel geregeld kunnen worden. Dus iets korter daarvoor dan.

Mevrouw **Ollongren**:

Ja, maar bij de formatie 2017 heb ik niet aan tafel gezeten en toen ik aantrad, maakte het geen onderdeel uit van mijn portefeuille in ieder geval.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Wat vond uw collega van EZK er eigenlijk van dat u vond: dit is echt een klusje voor BZK?

Mevrouw **Ollongren**:

Niet alleen de collega van EZK, maar volgens mij ook het departement vond dat eigenlijk prima. Er was een goede collegiale samenwerking. Eric Wiebes is zelf naar mij toegekomen, al in het begin van de kabinetsperiode, om te vragen of ik kon helpen. Dat heeft hij overigens ook bij andere collega's gedaan, bij LNV voor de agrarische sector en bij VWS voor zorg. Het was dus ook de bedoeling. Ook de minister-president heeft daar echt op aangedrongen: luister, dit dossier, Groningen, is niet alleen iets voor Eric Wiebes, dat moeten we ons allemaal aantrekken en daar moeten we allemaal ons steentje aan bijdragen. Dat was ik sowieso van plan te doen als het ging over nieuwbouw, ruimtelijke ordening, et cetera. Alleen gaandeweg, kijkend naar die versterkingsoperatie, heb ik gedacht dat het echt wel zou kunnen helpen als BZK die verantwoordelijkheid zou overnemen. Het is soms ook best moeilijk als je goede ideeën hebt en je ambtenaren goede ideeën hebben, maar je geen titel hebt om het te doen, geen verantwoordelijkheid over bijvoorbeeld de uitvoering die moet gebeuren. Dan voelt het ook een beetje alsof je met de handen gebonden probeert te helpen, zeg maar. Het

was dus volgens mij een logische gedachte en ik heb daar bij de collega van EZK alleen maar begrip en steun voor gezien.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Die vond dat ook logisch. Wanneer zei de minister-president dat eigenlijk?

Mevrouw **Ollongren**:

We hadden het er in de eerste helft van 2019 al over. Er is in mei 2019 weer een grote aardbeving geweest, in Westerwijtwerd. Dat is volgens mij het moment geweest waarop we -- nou ja, we waren de voorbereidingen eigenlijk al aan het treffen -- tegen elkaar hebben gezegd: weet je, we gaan nu gewoon doorpakken. Ik meen dat we het toen hebben aangekondigd, ook in een brief aan de Kamer. In oktober 2019 kwam het, zou je kunnen zeggen, de facto bij BZK te liggen, maar puur formeel was het vanaf 1 januari. Er moest heel veel gebeuren toen, want de NCG was eigenlijk in een soort transitie naar een uitvoeringsorganisatie. Die moest nog die hele club van de NAM overnemen om dat ook daadwerkelijk voor elkaar te krijgen. Ik heb er dus ook wel wat voorwaarden aan gesteld. Ik heb gezegd: als ik die verantwoordelijkheid krijg, wil ik ook wel weten dat ik beschik over uitvoeringscapaciteit.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Het was dus eigenlijk zo dat die aardbevingen ... Was er toen de minister-president dat zei in de ministerraad of bij de ministerploeg een gevoel: dit moeten we anders gaan doen? Was dat echt een omslagpunt voor u?

Mevrouw **Ollongren**:

Al eerder, ook al aan het begin van de kabinetsperiode, heeft de minister-president dat weleens gezegd. In 2019, toen met de aardbeving, op dat moment, hebben we het wat versneld geformaliseerd.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

In hoeverre zijn de regionale bestuurders betrokken geweest bij dat de versterking naar BZK zou gaan?

Mevrouw **Ollongren**:

Bij de regionale bestuurders was daar veel support voor. Sterker nog, een deel van hen drong daar ook echt op aan. Die vonden dat dat hielp. Het gaf een iets andere discussie, zeg maar, in de bestuurlijke overleggen die we hadden, iets minder technisch. BZK wordt ook weleens het

moederdepartement van de andere overheden genoemd. Er was niet alleen maar steun voor de gedachte, maar het werd ook vanuit de regio gepusht, zou ik bijna zeggen, als een te zetten stap.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Het ging nu echt publiek georganiseerd worden. Wat hebben de Groningers daar nou eigenlijk van gemerkt? Wat heeft het de Groningers gebracht?

Mevrouw **Ollongren**:

Dat het publiek georganiseerd zou worden, ...

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Bij BZK, zeg maar.

Mevrouw **Ollongren**:

... dat was daarvoor natuurlijk al besloten. Maar dat het naar BZK zou gaan ... Wat ik graag wilde -- dat heb ik ook steeds gezegd als ik daar was en ook in het overleg met de bestuurders in Groningen -- waren eigenlijk drie dingen. Ik wilde dat de bewoner veel meer centraal zou komen te staan, dus dat er overlegd werd met mensen en dat er geluisterd werd naar mensen. Ik wilde heel graag de versterkingsoperatie versnellen. Ik vond dat het veel te traag ging en vooral dat we erg bezig waren met allerlei procedures en regels en wat er wel en wat er niet mocht worden vergoed. Ik wilde dat dat echt sneller ging en soepeler ging, met meer mogelijkheden voor de uitvoerder om gewoon besluiten te nemen. En ik vond het belangrijk dat met name de gemeenten een rol kregen. Dat is toch de bestuurslaag die het dichtst bij de mensen staat. Die weten het beste wat er in hun gemeente nodig is. Dus dat was het derde doel, wat mij betreft.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Dat wilde u. Dat waren de doelen. Heeft dat ook de Groningers gebracht wat het doel was?

Mevrouw **Ollongren**:

Zeker nog niet iedereen. De versterkingsoperatie is natuurlijk nog niet klaar, verre van zelfs. Ik hoop dat het in ieder geval heeft bijgedragen aan meer duidelijkheid. We hebben natuurlijk daarna ook nog nieuwe afspraken gemaakt. We zijn afgestapt van die batches en al die ingewikkeldheden. We hebben gewoon gekeken naar mensen: heb je al een versterkingsadvies, dan gaat er dit gebeuren en heb je nog geen versterkingsadvies, dan gaat er dat

gebeuren. Woon je in een buurt die er om de een of andere onbegrijpelijke reden helemaal buiten lijkt te vallen, dan gaan we daarnaar kijken. We hebben de gemeenten gevraagd om aan te geven welke buurten buiten de boot leken te vallen, terwijl dat niet uit te leggen is. Die zetten we ook op een lijst. We hebben dus een andere indeling gemaakt en ik heb er heel erg op gestuurd dat de NCG aan iedereen duidelijk maakte: in welke groep val je en wanneer kan je wat verwachten. Dat vond ik belangrijk, dat die communicatie duidelijker werd. Het is zeker zo dat niet iedereen tevreden is. En terecht, want de versterking is natuurlijk nog helemaal niet klaar. Ik hoop dat de structuur veel begrijpelijker is geworden, dat we veel inzichtelijker hebben gemaakt wat voor voortgang er wordt gemaakt in de uitvoering, bijvoorbeeld met dat dashboard dat de NCG is gaan gebruiken. In die zin hoop ik dat de Groningers in het aardbevingsgebied daar iets van hebben gemerkt, maar de onvrede was natuurlijk al groot en terecht. Er was weinig vertrouwen en de aardbevingen gaan tot op de dag van vandaag nog door. Dus mensen voelen zich natuurlijk nog steeds niet veilig en soms ook onvoldoende geholpen.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

U beschrijft inderdaad de doelstellingen die u had toen het naar BZK ging. U beschrijft ook al een beetje welke andere elementen daarin zitten, eigenlijk hoe het karakter van de versterkingsopgave verandert: van de risicogestuurde aanpak die eigenlijk bij Economische Zaken werd nagestreefd naar een meer gebiedsgerichte operatie vanuit Binnenlandse Zaken. Hoe beschrijft u zelf "gebiedsgerichte aanpak"?

Mevrouw **Ollongren**:

Dat kan ik het beste beschrijven door voorbeelden. Het zijn denk ik bekende voorbeelden, maar dat is ook niet voor niks. Opwierde, in Appingedam. Dat was een stukje van Appingedam waar de bewoners te horen hadden gekregen "jullie komen nergens voor in aanmerking", terwijl bij hun burens, een straat verderop, sloop-nieuwbouw werd afgesproken. Dat is natuurlijk niet uit te leggen aan mensen, ook als het technisch helemaal klopt. De mensen in het gebied willen natuurlijk helemaal niet dat hun huizen versterkt moeten worden of dat er sloop-nieuwbouw moet worden gepleegd, maar als het dan toch moet, ook vanwege de veiligheid, is het natuurlijk heel gek als het bij de buurman wel gebeurt en tegen jou wordt gezegd: jij loopt geen enkel risico. Daar hebben we toen een afspraak kunnen maken. We kozen voor dat Hart van Opwierde, waar het over ging, gewoon dezelfde aanpak, zodat mensen daar ook konden kiezen voor sloop-nieuwbouw.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Werd de versterkingsopgave daarmee ook groter?

Mevrouw **Ollongren**:

Hij werd in ieder geval groter dan sommigen nodig vonden. Er werd getoetst op basis van die technische benadering, die NPR. NPR 2015 was volgens mij de laatste. Op basis van die veiligheidsanalyse zou er veel minder sloop-nieuwbouw zijn dan daarvoor. Toch kan het verstandig zijn, gewoon vanuit menselijk oogpunt en ook vanuit het perspectief van de gemeente en hoe het dorp of de stad erbij ligt, om voor sloop-nieuwbouw te kiezen, ook al hoeft het misschien vanuit het oogpunt van veiligheid niet per se.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Wat is dan het doel, als het niet per se de veiligheid is?

Mevrouw **Ollongren**:

Dat mensen, terecht, verwachtingen hebben, omdat in het verleden bijvoorbeeld tegen ze is gezegd: jij zit net in een erg onveilig stukje. En dan krijg je een paar jaar later te horen: nee, maar we hebben een technische herijking gedaan en het is toch veilig bij jou. Ik kan me goed voorstellen dat het misschien technisch wel klopt, maar dat het voor de veiligheidsbeleving van de mensen in hun eigen huis niet klopt. Daar hebben we geprobeerd meer rekening mee te houden.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Hoe werd er in het kabinet over gedacht?

Mevrouw **Ollongren**:

Ik heb in het kabinet echt wel steun ervaren voor deze aanpak. We hebben natuurlijk regelmatig, in ieder geval twee keer, een mandaat moeten vragen in de ministerraad voor een financieel pakket om een bestuursakkoord te kunnen sluiten met Groningen.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Daar komen we straks nog op.

Mevrouw **Ollongren**:

Dus over het algemeen wel begrip. Tegelijkertijd -- dat begrijp ik ook heel goed -- constateerde bijvoorbeeld de collega van Financiën dat het wel erg duur was. Dan was er nog geen huis versterkt, maar moest de NCG al heel

veel kosten maken om überhaupt een beoordeling te kunnen afgeven. Daar moesten ingenieursbureaus voor worden ingehuurd. Daar ging natuurlijk veel geld in zitten. Daar wordt dan natuurlijk wel over gesproken.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

In hoeverre volgde u met die aanpak nou het advies van de Mijnraad dat in 2018 was gegeven?

Mevrouw **Ollongren**:

Het advies van de Mijnraad was niet helemaal eenduidig, zoals ik het mij herinner. Daar kon je wel uit afleiden dat er op sommige dingen misschien wat meer zou moeten dan EZK op dat moment had verondersteld.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

In welk opzicht was dat?

Mevrouw **Ollongren**:

Dat ging dan weer over die batches. Eric Wiebes had gezegd: we stoppen even met die tweede en die derde batch in afwachting van dat Mijnraadadvies. Toen kwam dat Mijnraadadvies en zoals ik het me herinner, was het niet helemaal eenduidig. Het gaf dus niet echt een keiharde richting van "dit moet wel" of "dit moet niet". Het kon gelezen worden als: we gaan toch wat meer versterken. Eerlijk gezegd was voor mij het belangrijkste dat het er lag, zodat we vanuit die adviezen afspraken konden gaan maken -- dat hebben we toen ook gedaan met de regiobestuurders -- over wat we wel gingen doen.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Zegt u daarmee dat het Mijnraadadvies uit 2018 u handvatten gaf voor de gebiedsgerichte aanpak die u voor ogen had, dat dat daarop aansloot?

Mevrouw **Ollongren**:

Ja. Nou ja, of het Mijnraadadvies daar precies op aansloot weet ik eerlijk gezegd niet meer, of het gebiedsgericht of risicogericht was. Ik heb steeds geprobeerd om uit die discussies te komen, maar me gewoon af te vragen wat we moesten gaan doen en te zorgen dat daar afspraken over kwamen, zodat er ook iets gebeurde.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Op welke manier hield u in de gaten dat de versterkingsaanpak niet te veel een optelsom zou worden van alle ambities die overal vandaan kwamen?

Mevrouw **Ollongren**:

Nou, kijk. Er was niet veel discussie over het gebied in totaliteit, dus over de te beoordelen woningen. Daar ging de discussie eigenlijk niet over. De discussie ging in die fase in ieder geval eigenlijk ook niet over dat deel dat al een versterkingsadvies had gehad. We hebben natuurlijk toen wel gezegd: u kunt een herbeoordeling krijgen en wellicht komt u dan voor een lichtere versterking in aanmerking. De discussie ging eigenlijk meer over: wat gaan we dan doen voor de rest en hoe gaan we dat doen, hoe gaan we dat organiseren?

Mevrouw **Tielen** (VVD):

En met wie was die discussie dan vooral?

Mevrouw **Ollongren**:

Die discussie was met EZK. We hadden natuurlijk een taakverdeling. Vanaf het moment dat BZK verantwoordelijk werd, waren we verantwoordelijk voor de uitvoering van de versterkingsoperatie, maar EZK bleef verantwoordelijk voor de veiligheid. Zij gingen dus over welk toetsingskader voor de veiligheid je gebruikt voor je überhaupt aan de slag kunt in de uitvoering. Er was discussie met de regio. Ik noemde bijvoorbeeld al dat we alle gemeenten gevraagd hebben: breng nou in kaart waar evident onuitlegbare verschillen zitten in buurten. Daar moet je natuurlijk ook wel over discussiëren, zodat het hele gebied niet zo groot wordt gemaakt dat je als gevolg daarvan weer een onbeheersbare opgave op je neemt. Dus daar was zeker ook discussie met de regio over. We hebben natuurlijk discussie gevoerd met maatschappelijke organisaties over hun perspectief. Die hadden natuurlijk ook ideeën over hoe het zou moeten. Tot en met discussies gewoon met de uitvoerders. We hebben natuurlijk wat geëxperimenteerd. De NCG werd de uitvoerder, maar we hebben ook geëxperimenteerd met de zogenaamde "bouwimpuls" waarbij je aannemers gewoon rechtstreeks met bewoners afspraken liet maken, zodat zo snel mogelijk de witte busjes gingen rijden. Er waren veel partijen bij betrokken en dat leidde dus ook tot veel discussies.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Wat vond u het lastigste in die discussies?

Mevrouw **Ollongren**:

Het tempo houden. Er was erg veel overleg, heel veel bestuurlijk overleg, voor nodig en dat duurde soms wel erg lang. Dan dacht ik in de tussentijd ... De winkel was wel open, maar die afspraken waren vaak wel nodig om meer te kunnen gaan doen.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Bent u geslaagd in de uitvoering van de gebiedsgerichte aanpak zoals u die voor ogen had?

Mevrouw **Ollongren**:

Dat vind ik lastig te zeggen, want zolang het niet klaar is, is het niet klaar. Er was in ieder geval volgens mij een aanpak met meer duidelijkheid voor mensen, met meer ruimte voor de uitvoerder om gewoon te doen wat nodig was. Er zijn echt voorbeelden geweest -- die heb ik ook van de NCG zelf gehoord -- dat een versterking van een bepaalde woning stillag omdat er een dispuut was over het schuurtje. Toen heb ik gezegd: "Waarom is daar een dispuut over en waarom klop je dan bij ons aan? Doe het gewoon." De NCG heeft gewoon beschikking gekregen over geld en ruimte om zelf besluiten te nemen, zodat die niet voor alles hoefde aan te kloppen hier in Den Haag. Dat soort dingen is denk ik wel gelukt, maar of je daarmee kunt zeggen dat de gebiedsgerichte aanpak in zijn totaliteit ... Dat kun je natuurlijk pas zeggen als we veel verder zijn en echt zicht hebben op het afronden van die versterkingsoperatie. In de planning die er nu ligt, duurt dat nog wel een aantal jaren.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

U gaf net aan dat u ook wel discussie had met de minister van Financiën daarover. Wat is nou de afdrank wat dat betreft?

Mevrouw **Ollongren**:

De discussie met de minister van Financiën hadden we vaak, Eric Wiebes en ik, op het moment dat we toch nieuwe financiële afspraken moesten maken. Ik kon goed begrijpen dat de minister van Financiën en ook het departement -- ik neem aan dat dat ook een ambtelijk advies aan hem is geweest -- kritisch waren op de kosten die gemaakt werden. Ik heb ook het idee dat als we daarover spraken, er bij collega Hoekstra ook wel weer begrip was, mits we afspraken dat we er goed op zouden letten, dat er niet al te veel geld ging zitten in niet het versterken, maar vooral in het hele administratieve proces dat eraan voorafging.

Mevrouw **Tielen** (VVD):
Wat zegt dat?

Mevrouw **Ollongren**:

Ik vind het logisch -- de minister van EZK is verantwoordelijk voor de veiligheid -- dat er aan de voorkant goed wordt gekeken, ook echt door ingenieurs, naar wat er nou nodig is als je zo'n versterking gaat doen, want er moet wel een veilig huis worden opgeleverd. Dat kost geld. Daar kan je niet op beknibbelen. Aan de andere kant hebben we natuurlijk gezocht naar slimmere manieren om dat te doen, bijvoorbeeld een typologiebenadering. Dan hoef je niet meer elke individuele woning te gaan beoordelen, maar zeg je: deze hele straat is gebouwd volgens een bepaald bouwtype, dus dan doen we die hele beoordeling in één keer. Dat soort stappen waren denk ik heel belangrijk om die versterkingsoperatie hanteerbaar te maken. Wat mij wel heeft gefrustreerd, is dat het bijvoorbeeld heel lang heeft geduurd voor er toestemming was om die typologiebenadering, volgens mij een slimme benadering, inderdaad te gaan uitvoeren.

Mevrouw **Tielen** (VVD):
Van wie had u die toestemming nodig dan?

Mevrouw **Ollongren**:

Ik meen dat ook hier een toezichthouder toestemming voor moest geven. In ieder geval moest worden beoordeeld of het vanuit veiligheidsperspectief wel goed genoeg zou zijn.

Mevrouw **Tielen** (VVD):
Het heeft u gefrustreerd dat ook dat weer tijd kostte?

Mevrouw **Ollongren**:

Dat het een beetje tijd kost, daar heb ik alle begrip voor, maar volgens mij is die ongeveer pas dit jaar daadwerkelijk toegepast of vorig jaar al. Dat heeft echt heel lang geduurd, want we praten al vanaf het begin over die typologieaanpak.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

U vertelt over de gebiedsgerichte aanpak, wat uw visie daarop was en hoe u daarmee aan de slag bent gegaan vanuit BZK. Nu zit de versterkingsopgave weer bij het ministerie van Economische Zaken. Wat verwacht u dat de consequenties daarvan zijn?

Mevrouw **Ollongren**:

Nou, kijk. Het zit nu weer bij één bewindspersoon, bij de staatssecretaris voor Mijnbouw. Die heeft natuurlijk wel alles wat wij in de afgelopen jaren hebben opgebouwd aan uitvoeringsorganisatie en ook aan structuur en afspraken met de regio overgenomen. Aan die basis is volgens mij niet heel veel veranderd en daar ben ik eigenlijk blij om. En dat het bij één persoon zit, heeft natuurlijk ook voordelen. Dat zie ik ook wel. Ik hoop, denk en verwacht eigenlijk wel dat de kennis die toegevoegd is vanuit het ministerie van BZK niet helemaal verloren gaat en, integendeel, dat die gewoon volop wordt gebruikt nu.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Vanaf 2019 werken uw ministerie en dat van Economische Zaken aan het wetsvoorstel Tijdelijke wet Groningen, onderdeel versterken. Waarom was het belangrijk dat dit wetsvoorstel er kwam?

Mevrouw **Ollongren**:

Er was eigenlijk al een Tijdelijke wet Groningen, helemaal aan het begin door de minister van EZK -- daar was ik niet eens zelf voor verantwoordelijk -- ingediend bij het parlement en eigenlijk soepel aanvaard, maar er moest een nieuwe wet voor versterken komen, omdat eigenlijk alles wat we aan het doen waren een wettelijke verankering behoefde. Het was wel vastgelegd in een beleidsregel, maar het advies was om dat wettelijk vast te leggen, om een aantal redenen. Er zat een element van rechtszekerheid in. Er zat een element in van de heffing bij de NAM: dat je in plaats van afrekenen per factuur, aan de voorkant een heffing afspreekt. Dat voorkomt natuurlijk ook een heleboel bureaucratie. Eigenlijk alles zoals het in de praktijk ging, ook voor de uitvoeringsorganisatie, werd met die wet geregeld.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Het wetsvoorstel gaat dan voor spoedadvies naar de Raad van State en die is er buitengewoon kritisch op. De Raad van State noemt bijvoorbeeld het voorgestelde versterkingsproces te complex, omdat verantwoordelijkheden voor de besluitvorming en uitvoering over verschillende bestuursorganisaties en een uitvoeringsorganisatie worden verdeeld. Herkende u zich in de kritiek van de Raad van State?

Mevrouw **Ollongren**:

Dit was dictum c. Dat betekent dat het advies is om het niet in te dienen dan nadat er substantiële wijzingen aan het wetsvoorstel zijn gedaan. Ik

herkende zeker een deel van de kritiek van de Raad van State. Van alle punten die de Raad van State aandroeg, hebben we denk ik zeker 75% overgenomen, maar niet alles. Dan moet je beargumenteren in de richting van de Kamer waarom je dat niet doet. Er zaten echt ook hele goede elementen in het advies van de Raad van State, vond ik.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Het gaat nu om dit advies. De Raad van State noemt het voorgestelde versterkingsproces te complex, omdat verantwoordelijkheden voor de besluitvorming en uitvoering over verschillende bestuursorganisaties en een uitvoeringsorganisatie worden verdeeld. Het is dus vooral de kritiek op hoe aansturing gaat en wie de besluiten neemt, wie de eindverantwoordelijkheid heeft. Herkende u zich in die kritiek?

Mevrouw **Ollongren**:

Ja, dat het complex was klopt, terwijl we nog hadden gekozen voor de, in onze ogen, minst complexe variant. Er zijn wel veel instellingen en instanties bij nodig. Dat is een feit. Dat komt doordat er een rol is voor de rijksoverheid, voor de medeoverheden en voor een uitvoeringsorganisatie. Er was natuurlijk ook een link tussen de uitvoeringsorganisatie voor versterken en de zbo die over schadeafhandeling ging. Dit advies kwam er eigenlijk op neer dat de Raad van State zei: als je dat nou wat wil versimpelen, zou je ervoor kunnen kiezen om de gemeenten alleen maar een adviesrol te geven. Dat advies hebben we niet overgenomen, omdat de kern van de gedachte was: de bewoner centraal en de gemeente in positie.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Wat heeft u wel gedaan met de kritiek op de complexe governance?

Mevrouw **Ollongren**:

We hebben bijvoorbeeld besluitvormingsprocedure bij de NCG versimpeld. Volgens mij ging die eerst nog in drieën. Dan was er een normbesluit, een financieringsbesluit en een versterkingsbesluit als ik het me goed herinner. Dat ging in etappes. Daarvan hebben we gezegd: dat gaan we in elkaar schuiven. Dat vond ik echt een verbetering ten opzichte van het voorstel dat wij hadden gedaan. De Raad van State adviseerde ook om echt een termijn te stellen, zodat je niet toch weer heel lang zou kunnen doen over zo'n traject. Volgens mij hebben we daar toen van gezegd: maximaal een jaar. Dat was niet omdat er iedere keer een jaar over wilden doen, maar omdat we wilden voorkomen dat er heel lange trajecten waren. We gingen ervan uit

dat een flink aantal veel korter kon dat jaar, maar het moest in ieder geval niet langer gaan duren dan een jaar. Zo zijn er echt verbeteringen gekomen aan het wetsvoorstel na ommekomst van het advies van de Raad van State.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Er zijn inderdaad een aantal wijzigingen doorgevoerd, maar het fundamentele punt van de complexe governance is -- dat is onze afdrank -- toch niet aangepakt, ook omdat het kabinet gewoon ingrijpende wijzigingen niet noodzakelijk vindt. Ook de minister van Economische Zaken niet. Het gaat eigenlijk zonder grote wijzigingen in oktober 2020 naar de Tweede Kamer. Wat was nou de belangrijkste reden om de adviezen van de Raad van State -- dan bedoel ik echt dat fundamentele advies van: maak die governance minder complex -- bijna niet of in beperkte mate over te nemen?

Mevrouw **Ollongren**:

In mijn beleving hebben we er dus wel iets mee gedaan, bijvoorbeeld door van drie besluiten een te maken. Maar inderdaad, in de governancestructuur ... De Raad van State, maar ook anderen, hebben weleens gezegd: je kunt het misschien beter weer bij één ander instituut beleggen of twee instituten ineenschuiven. Maar mijn prioriteit was zorgen voor versnelling, zorgen dat die versterking inderdaad gebeurde, dat we konden voldoen aan de verwachtingen die gewekt waren bij mensen. Ik wilde dus heel graag tempo in die versterking hebben. Wij hebben het wetsvoorstel dus aangepast na de kritiek van de Raad van State. Daar hebben we ook echt nog even over gedaan. Ik hoopte dat we het voor de zomer zouden kunnen behandelen in de ministerraad, maar dat is niet gelukt. Het is uiteindelijk pas in oktober ingediend. Er is dus echt wel goed en grondig naar gekeken. Dat moet ook, want bij een kritisch Raad van Stateadvies kun je natuurlijk niet anders dan dat. Maar ik wilde heel graag tempo houden. Je wil graag dat de Raad van State zegt "zo kan ie" en dat was ook in mijn beleving zo. Verder hebben we natuurlijk open aan de Kamer gezegd waarom we deze keuze maakten en niet een andere.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Waar zit dan het verschil? De Raad van State is er eigenlijk bang voor dat complexe governance leidt tot vertraging, niet tot tempo. En u bent er eigenlijk van overtuigd op dat moment dat die complexe governance nodig is om tempo te maken. Kunt u dat uitleggen?

Mevrouw **Ollongren**:

Complexe governance is natuurlijk nooit een doel op zichzelf. De feitelijke situatie was dat er al bepaalde instanties waren met bepaalde taken. Er was al een zbo IMG, die verantwoordelijk was voor de schadeafhandeling. Er was een uitvoerder voor de versterking. Dat was de NCG. Als je de Raad van State op dit punt helemaal zou hebben gevolgd, zou je die organisaties in elkaar moeten gaan schuiven. Dat is heel complex, want de ene was een zbo -- die staat echt op afstand, is behoorlijk zelfstandig -- en de andere is een uitvoeringsorganisatie van het ministerie. Ze hebben verschillende taken, want schade en versterken zijn verschillende dingen, ook al hebben ze veel met elkaar te maken. Dan zou alle energie weer daarin gaan zitten. Ik dacht: dan zijn we weer jaren verder en in de tussentijd riskeren we dat de versterking niet opschiet, omdat de mensen die nodig zijn om die versterkingsoperatie op te krijgen dan bezig zijn met de reorganisatie. Dat leek mij echt niet in het belang van de mensen in Groningen. Je kunt zeggen dat het complex was. Voor mij was het de bestaande situatie, die op zichzelf best werkte. We hebben wel gezegd, naar aanleiding van de Raad van State, maar ook zeker daarna op verzoek van de Tweede Kamer: natuurlijk, die twee organisaties moeten samenwerken en de mensen in Groningen moeten er zo min mogelijk last van hebben dat het verschillende organisaties zijn.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Mag ik dan wel concluderen dat u het er, in een ideale wereld, mee eens was dat de governance te complex was -- liever simpeler -- maar dat het systeem weer gaan veranderen te veel tijd zou kosten en dat u er daarom niet aan wilde tornen, omdat u tempo wilde maken?

Mevrouw **Ollongren**:

Ja, dat is denk ik de conclusie. Als je helemaal opnieuw zou beginnen en aan de voorkant precies alles zou weten, zou je het zo simpel mogelijk maken. Maar die ideale wereld is er natuurlijk zelden. Dan moet je prioriteiten stellen. Mijn prioriteit was zorgen dat die uitvoering kan uitvoeren en dat je de mensen in Groningen kunt geven waar ze behoefte aan hebben, en dat is duidelijkheid en uitvoering.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

De wet is er nog steeds niet. Die is in elk geval niet door de Eerste Kamer. Welke consequenties heeft dit volgens u voor de Groningers?

Mevrouw **Ollongren**:

Het is natuurlijk heel vervelend dat die wet er nog niet is. Dat heeft overigens ook weer andere redenen dan waar we het net over hadden, maar ik denk dat de commissie dat ook heel goed weet. Het gekke is dat de uitvoerder gewoon die uitvoering aan het doen is. Die versterkingsoperatie is bezig, ook al is die wet er niet. Maar het zou met die wet wel beter worden, want dat geeft wel meer rechtszekerheid voor mensen. Die zijn dan wel af van het gedoe met de NAM over wat ze wel en niet betalen. Er zitten gewoon elementen in die wet die denk ik ook voor de mensen in Groningen echt een grote verbetering zouden zijn. Ik vind het dus heel jammer dat die er nog niet door is.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

De Nationaal Coördinator Groningen is sinds januari 2020 de uitvoerder van de versterking. We hadden het er al over. Het eigenaarschap van de Nationaal Coördinator wordt belegd bij Binnenlandse Zaken en dan zijn de gemeenten de opdrachtgever. Wie stuurde de Nationaal Coördinator nou aan?

Mevrouw **Ollongren**:

Het ministerie van BZK.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

U dus.

Mevrouw **Ollongren**:

Ja. Dat was mijn politieke verantwoordelijkheid.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Gaf dat weleens problemen, het verschil tussen eigenaarschap en opdrachtgeverschap?

Mevrouw **Ollongren**:

Dit is een voorbeeld van een beetje een complexe governance, maar het is denk ik op zich niet afwijkend van andere aansturingen van uitvoeringsorganisaties. Het eigenaarschap ligt bij BZK. Dat betekent dat de minister politiek verantwoordelijk is, dat de secretaris-generaal die eigenaarsfunctie uitoefent en dat het opdrachtgeverschap belegd is bij de dg die daarover gaat. De gemeenten zijn inderdaad ook opdrachtgever. Die waren dat omdat we hebben afgesproken met gemeenten dat zij de plannen

van aanpak maakten voor hun gemeente voor de versterking. Zij moesten dus plannen van aanpak maken en wij moesten die vertalen naar een meerjarenplan voor het hele gebied. Daar moest de NCG het werk mee doen, zeg maar op individueel niveau per te versterken woning. Zo zit die governance in elkaar. Dat klinkt ingewikkeld, maar daar zou je in de praktijk eigenlijk niet zo vreselijk veel van moeten merken. BZK moet gewoon zorgen dat die uitvoerder kan doen wat die moet doen, dus dat die voldoende mensen en middelen heeft om het werk te kunnen klaren. De gemeenten moeten duidelijkheid geven over wat er moet gebeuren. Dat vond ik ook heel logisch, want de gemeenten gaan bijvoorbeeld ook over de vergunningverlening. Er was dus een heel duidelijke link tussen hun plannen van aanpak en hun verantwoordelijkheden.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

U zei: in de praktijk zou je daar niet zo veel van moeten merken. Is dat ook zo?

Mevrouw **Ollongren**:

Ik denk niet dat mensen in Groningen last hebben gehad van het eigenaarschap van de NCG. Waar ze last van hebben gehad, is dat de NCG vanaf het begin nog niet de uitvoerder was die ook daadwerkelijk aan de slag kon, maar dat had meer te maken met het ontvlechten van het stukje dat bij de NAM zat waar alle dossierkennis zat. Die was er toen nog niet bij de NCG.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

U zegt dat de mensen er niet zo veel last van hadden. En de gemeenten?

Mevrouw **Ollongren**:

De gemeenten waren daarmee in positie gebracht, dus ik denk dat het voor de gemeenten een stap vooruit is geweest dat de NCG bij BZK zat en dat zij met die plannen van aanpak duidelijk richting konden geven aan de versterkingsoperatie in hun gebied. Het zijn nogal grote gebieden daar. Het zijn niet zulke grote gemeenten, maar wel qua oppervlakte grote gebieden met veel dorpskernen. Dus hun expertise, namelijk kennis van het gebied en kennis van hun bewoners, komt dan tot zijn recht.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

En de NCG?

Mevrouw **Ollongren**:

De sg heeft de eigenaarsrol van de uitvoeringsorganisatie. Dat is dus echt praten met de directeur van de NCG.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Heeft die er last van gehad dat die aan de ene kant onder de eigenaar Binnenlandse Zaken viel en aan de andere kant opdrachtgevers als gemeenten had?

Mevrouw **Ollongren**:

Ik heb in elk geval nooit de indruk gehad dat dat tot een probleem leidde.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Hoe zorgde u er dan voor dat de Nationaal Coördinator geen verantwoording hoefde af te leggen aan twee of eigenlijk nog veel meer bazen, om het maar zo te noemen: aan de ene kant Binnenlandse Zaken en aan de andere kant al die gemeentes?

Mevrouw **Ollongren**:

Dat is natuurlijk een goed punt. Door te proberen de NCG zo veel mogelijk uitvoeringsruimte te geven, dus te zorgen dat die eigenlijk een vrij ruim mandaat had, zou ik bijna zeggen, om eigen beslissingen te nemen. Deze uitvoerder -- dat geldt voor meer uitvoerders -- heeft sowieso te maken met andere instanties, bijvoorbeeld, zoals ik al noemde, voor de vergunningverlening. Er moet dus toch overlegd worden met gemeenten. Ik denk dus dat het juist hielp, zowel voor de NCG als voor de gemeenten zelf, om te werken met die plannen van aanpak, omdat dat eigenlijk inkadert hoe de NCG de uitvoering kan doen. Tegelijkertijd zijn die contacten er, zodat de NCG ook kan zeggen: luister, er is hier misschien iets met een schuurtje, maar ik ga dat gewoon zelf oplossen. Ik denk dat die samenwerking heel belangrijk is.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Wat vond u nou dat de NCG voorop moest stellen in de uitvoering? Op welk element -- we hebben een aantal elementen en doelstellingen van de versterkingsopgave genoemd -- vond u nou dat de NCG zich vooral moest richten in de uitvoering?

Mevrouw **Ollongren**:

De NCG moest zich wat mij betreft richten op duidelijkheid geven aan

bewoners over waar ze aan toe waren, dus dat bewoners wisten: ik zit in die categorie, dat betekent dat ik kan verwachten dat ik een beoordeling krijg van de NCG, want ik heb nog geen versterkingsadvies gehad; het moet nog worden beoordeeld en dat gaan ze toen tussen 1 januari en 1 juli, dat moet ook echt gebeuren. Daar heb ik erg op aangedrongen bij de NCG: als we dit zo afspreken, dan wil ik dat bewoners daarop kunnen rekenen; ik wil dat mensen gewoon geïnformeerd worden over waar ze aan toe zijn. Het tweede is natuurlijk de daadwerkelijke uitvoering, dus dat er daadwerkelijk versterkt ging worden.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Zegt u daarmee dat bij wijze van spreken communicatie een van de belangrijkste opdrachten was van de NCG?

Mevrouw **Ollongren**:

Ja, de communicatie met mensen. De mensen duidelijkheid geven, antwoord geven, niet van het kastje naar de muur. Gewoon een telefoonnummer dat je kunt bellen, een brief die begrijpelijk is waar gewoon duidelijk in staat waar mensen aan toe zijn. Dat was de ene kant. De andere kant is inderdaad gewoon aan de slag.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Heeft u weleens signalen gehad van de Nationaal Coördinator dat die het lastig vond om toch tussen twee bazen te moeten werken?

Mevrouw **Ollongren**:

Niet zozeer dat hij tussen twee bazen zat. Ik heb weleens signalen gehad van de NCG dat er wel wat knelpunten waren. Die waren soms financieel van aard. Die zaten soms in de vergunningverlening. Die zaten ook bijvoorbeeld in afspraken met de bouwsector voor de uitvoering. Ik heb de indruk gehad dat de NCG prima uit de voeten kon met BKZ als vakdepartement, als eigenaar van het bureau, en ook met het opdrachtgeverschap. Het is misschien makkelijk als je bepaalde stappen zou kunnen overslaan, maar voor het beste resultaat was het ook belangrijk om met die gemeenten samen te werken. Ik denk dus dat die constructie heel verdedigbaar was en dat de NCG daar uiteindelijk ook wel prima mee kon werken.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

De Nationaal Coördinator, meneer Spijkerman, gaf gisteren in zijn verhoor aan dat het juist ook wel lastig was om met die gemeenten samen te

werken, omdat het vertrouwen er niet altijd was in dat deel "aan de slag". U noemde aan de ene kant communicatie met de bewoners en aan de andere kant zorgen voor de uitvoering. Hij zei dat er niet overal vertrouwen was dat er daadwerkelijk aan de slag zou worden gegaan. Is dat soort signalen bij u terechtgekomen?

Mevrouw **Ollongren**:

Zoals u het nu zegt, heb ik het niet gehoord, maar ik kan het me op zich wel voorstellen. De plannen van aanpak waren bijvoorbeeld niet allemaal meteen gereed. Dat kan best een knelpunt zijn geweest voor de NCG. We hebben afspraken gemaakt met gemeenten over wanneer het wel gereed moest zijn en dat hebben ze volgens mij allemaal gehaald. Dat gaf weer duidelijkheid voor de NCG voor de uitvoering. In die zin kan ik me er dus wel iets bij voorstellen, maar ik heb het op die manier toen niet direct gehoord.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

In welke mate was veiligheid van belang in de versterkingsopgave die de NCG moest uitvoeren?

Mevrouw **Ollongren**:

De veiligheid was belangrijk. De basis voor iedere versterking was in ieder geval dat het daarna een veiliger huis zou opleveren dat voldeed aan de veiligheidsnormen, die niet door werden ons gesteld, niet door de NCG en ook niet door BZK, maar onder verantwoordelijkheid van EZK werden vastgesteld.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

In hoeverre kreeg u signalen over dat de NCG worstelde met hoe dat dan weer ingepast moest worden?

Mevrouw **Ollongren**:

Daar heb ik geen signalen van gehad, dat de NCG daarmee worstelde.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

We lezen namelijk in een nota van juni 2020 dat de NCG aangeeft: het lijkt er wel op dat ik toch met verschillende opdrachten te maken heb. Daardoor wordt ... Hoe zal ik het zeggen? Van het kastje naar de muur is niet wat ik bedoel, maar het wordt wel van de ene naar de andere kant gezet: de ene kant de veiligheidsopgave en andere kant wat de gemeentes wensen.

Mevrouw **Ollongren**:

Nou ja, dat snap ik wel. Pas later, volgens mij in het najaar van dat jaar, hebben we ook die nieuwe indeling afgesproken, in een afspraak met alle regiobestuurders en natuurlijk ook met de uitvoerder. Dat gaf natuurlijk veel meer duidelijkheid daarover. En dat gaf ook weer nieuwe problemen, want dat betekende dat de NCG ook moest werken met de mensen die al een versterkingsadvies hadden, omdat die de mogelijkheid kregen tot een herbeoordeling. We weten inmiddels dat ongeveer 60% van de mensen kiest voor een herbeoordeling. Dat is op zich heel goed nieuws, maar het betekent voor de NCG natuurlijk wel weer een extra verzwaring, omdat ze die herbeoordeling ook moeten gaan doen. Dat is voor de uitvoerder natuurlijk allemaal best lastig. Het gaat over grote aantallen. Het gaat over veranderingen. Als er met de beste bedoelingen een nieuw besluit wordt genomen, kan dat de uitvoerder weer voor nieuwe problemen stellen die die wel moet oplossen in de praktijk. En ze moeten ook uitleg geven aan mensen. De dingen die hier misschien op papier allemaal volkomen duidelijk zijn, zijn misschien helemaal niet zo makkelijk uit te leggen aan de balie bij de NCG.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Dus u zegt: de signalen herken ik wel, al zal ik ze niet allemaal zo op mijn bureau hebben gekregen en uiteindelijk moest het in dat bestuursakkoord van het najaar van 2020 opgelost worden, wat ook wel weer nieuwe vraagstukken opleverde. Vat ik daarmee goed samen wat u bedoelt?

Mevrouw **Ollongren**:

Ja, ik denk dat dat wel klopt. Het was daarbij natuurlijk ook zo dat de NCG ook heel lang -- of, heel lang? -- bezig is geweest om te groeien tot een uitvoeringsorganisatie die beschikte over de dossiers, zoals dat heet, dus de informatie over de adressen. Dat heeft ook veel tijd gekost. Ik heb toen begrepen van de NCG zelf dat wat ze overkregen van dat Centrum Veilig Wonen van de NAM niet compleet was. De dossiers waren niet compleet. Het gaf geen overzicht van het adressenbestand. Dat was niet de verwachting. Men dacht eigenlijk gewoon "hup hier is het, we brengen het naar de NCG en dan kunnen we verder", maar het heeft maanden en maanden gekost, misschien wel een jaar.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

In hoeverre waren middelen nog een knelpunt bij de NCG in uw tijd?

Mevrouw **Ollongren**:

Dat was een knelpunt, ook door de NCG aangedragen. Ze zeiden: we hebben eigenlijk geen ruimte om eigen afwegingen te maken. Als we ergens denken dat we extra kosten moeten maken, moeten we daar toestemming voor gaan vragen. Ik heb gezegd: ten eerste wil ik helemaal niet dat je voor kleine dingetjes toestemming voor komt vragen, dus maak daar vooral een eigen afweging in.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Het schuurtje waar u eerder over sprak.

Mevrouw **Ollongren**:

Ook het schuurtje inderdaad, maar maak vooral een eigen afweging. En als dat later leidt tot een aantekening ergens in een of ander financieel rapport van een controller, dan neem ik dat voor mijn rekening. Ik vind het belangrijker dat je door kunt gaan met de versterking en dat je daar zelf een besluit in neemt. Dat ander punt was inderdaad -- dat ging dan meer over die schuurtjes -- dat soms met een beetje extra geld iets wat misschien een beetje een twijfelgeval was toch kon worden opgelost. Daar hebben we, ook in die bestuurlijke afspraken, van gezegd: NCG moet beschikken over een zogenaamde "knelpuntenpot", zodat ze dat gewoon zelf kunnen dekken.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

U bent met uw ministerie aan de slag met de versterkingsopgave, maar de afhandeling van de schade blijft bij EZK. Waarom gaat de afhandeling van de schade eigenlijk ook niet naar BZK?

Mevrouw **Ollongren**:

Dat is later wel een discussie geworden, maar op dat moment was het eigenlijk helemaal niet zo'n discussie. Met de schadeafhandeling was gestart door de collega van EZK, om dat anders te doen en ook achterstanden in te halen. Dat was belegd bij het IMG. Ik weet niet of het toen al zo heette, maar het was in ieder geval op afstand gezet in een zbo, met geld, met regels. En ook wel met succes, want de schadeafhandeling ging veel beter. De achterstanden werden langzaam maar zeker ingelopen. Er kwamen betere afspraken. Mensen konden kiezen voor of een bedrag of een uitgebreidere beoordeling. Dus dat liep eigenlijk wel. Het ging vooral over die versterking, want die liep niet.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):
U zei wel: er is wel een moment geweest.

Mevrouw **Ollongren**:
Ja, later.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):
Wat zijn dan de overwegingen om het toch te doen?

Mevrouw **Ollongren**:
Later, bij de wetsbehandeling, is dit punt erg naar voren gekomen. Op het moment van het besluit om de versterking bij BZK bij onder te brengen en schade bij EZK te houden, denk ik wel dat het even is bediscussieerd: is het logisch? De gedachte was natuurlijk dat EZK gaswinning is, ondergronds, en moeten we dan niet het hele bovengrondse gedeelte ... Ik denk wel dat dat toen even zo is bekeken. Maar omdat het eigenlijk wel liep en omdat er ook zo'n rechtstreeks verband was tussen gaswinning, aardbeving en schade en omdat die zo snel mogelijk verholpen moest worden, leek het logisch om dat zo te houden.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):
Waar baseert u trouwens op dat liep? Wat bedoelt u daarmee?

Mevrouw **Ollongren**:
Dat is de indruk die ik heb gekregen, dat dat eerst niet goed liep, dat er erg weinig werd uitgekeerd en dat er ook veel discussie was met de NAM over of mensen wel of geen schadevergoeding zouden krijgen, en dat EZK heeft gezegd: daar willen we vanaf, dat gaan wij uitvoeren, dat gaan we financieel ook wat ruimer doen en we gaan mensen die keuzemogelijkheid geven. Ik heb in ieder geval altijd begrepen, ik denk gewoon door de vergaderingen in de ministerraad en zo en ook door het bestuurlijk overleg, dat de achterstanden daar op een gegeven moment nagenoeg waren ingelopen. Dat was mijn indruk.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):
Er zijn wel verschillende partijen die kritiek hebben op die keuze, dat niet ook de schadeafhandeling naar BZK gaat. Behalve de Raad van State, zijn ook maatschappelijke organisaties zoals het Groninger Gasberaad en de Groninger Bodem Beweging hier kritisch over. Heeft u er ook weleens over gesproken met deze partijen?

Mevrouw **Ollongren**:

De discussie daarover is in mijn beleving pas begonnen toen we met de wetsbehandeling bezig waren. De Kamer heeft er toen ook vragen over gesteld. Die speelde dus eigenlijk niet op het moment dat we de versterking naar BZK brachten en ook niet toen we zelf de wet in elkaar aan het zetten waren.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

De Kamer wilde eigenlijk één wet.

Mevrouw **Ollongren**:

Die wilde één organisatie.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

We spraken net over de wet die ging over versterken. De Kamer wilde één wet voor schade en versterken.

Mevrouw **Ollongren**:

In ieder geval toen we de wet versterken behandelden, hebben Kamerleden de vraag gesteld: zou het niet verstandig zijn om die twee ineen te schuiven, want -- die redenering snap ik heel goed -- mensen hebben te maken met twee loketten in Groningen? We moeten proberen om het eenvoudiger te maken voor mensen, dus waarom kunnen we niet één loket maken en dus één organisatie?

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Heeft u die input, die feedback, in ieder geval meegenomen en toen nog iets overwogen of was het gewoon: wij zijn van mening dat dat niet nodig is?

Mevrouw **Ollongren**:

Nee, dat laatste natuurlijk niet. We hebben het natuurlijk wel serieus genomen, maar we hebben eigenlijk niet de oplossing gezocht in een reorganisatie waarin je een zbo op een afstand en een uitvoeringsorganisatie misschien wel met een jarenlange reorganisatie opzadelde. We vonden het echt belangrijk dat die versterking doorging. Die was eigenlijk langzaam maar zeker wat op stoom aan het komen. Dus daar hebben we niet voor gekozen. We hebben het wel heel serieus genomen, in die zin dat we aan beide organisaties hebben gevraagd: waar zitten nou de raakvlakken en hoe kunnen jullie samenwerken op zo'n manier dat het inderdaad voor de mensen in Groningen niet uitmaakt, dus dat je als je bezig

bent met schade ook vragen kunt stellen over versterken en omgekeerd, dat je als je in een versterkingstraject zit en je ook schade hebt, niet ook naar dat andere loket hoeft te gaan? Die afspraken zijn gemaakt tussen de twee organisaties en ook in de wet. De organisaties hebben dus niet alleen toegezegd dat ze het gaan doen, maar ze moeten het ook doen.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Ondertussen hebben Groningers wel gewoon te maken met twee organisaties. Welke consequenties heeft dat, denkt u?

Mevrouw **Ollongren**:

Mij is verzekerd dat het grootste deel van de versterkingen echt losstaat van schade, dus dat van alle mensen die bezig zijn met versterkingen maar -- wat was het? -- 15% tot 20% ook in een schadetraject zit. Dat betekent dat dit voor de meeste mensen niet geldt. Het gaat dus om de groep waar het wel voor geldt, dat zij weten dat ze kunnen kiezen en kunnen zeggen: ik ga nu met die versterking aan de slag, maar ik wil -- wie het doet, maakt me niet uit -- dat die schade nu ook wordt geregeld. Degene met wie ze te maken hebben, moet dat dan regelen. Dat betekent dat de NCG misschien even bij het IMG moet aankloppen. Daar moeten de mensen eigenlijk niks van merken.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

De heer Kortmann van het IMG zei: die samenwerking gaat eigenlijk nooit goed voltrokken worden, juist omdat de NCG wordt aangestuurd door twee partijen. Zolang zowel de gemeente als het Rijk daar aan het roer zit, gaat dat een lastig verhaal worden, omdat daarmee eigenlijk de autonomie van de NCG te weinig geborgd is en je die samenwerking eigenlijk nooit goed op de wagen krijgt.

Mevrouw **Ollongren**:

Nou, de NCG is strikt genomen een uitvoeringsorganisatie van een ministerie. Het IMG is een zbo, dus die is wat zelfstandiger. Die staat verder op afstand inderdaad van de verantwoordelijke bewindspersoon en het verantwoordelijke ministerie. Maar dat zou in de praktijk toch niet moeten uitmaken. Ik vind dat een wat legalistische benadering. In de praktijk gaat het natuurlijk per adres en bewoner. Het gaat over de uitvoeringspraktijk, dus over wat de mensen die gewoon dit werk doen met die persoon kunnen bespreken, wat voor afspraken ze daarover maken. Ik snap heel goed vanuit de deskundigheid van de mensen die de versterking doen, dat ze zeggen: je

kunt een huis versterken, maar daarmee voorkom je niet per se schade. Het kan best zijn dat een versterkt huis bij een aardbeving alsnog schade heeft. Dan moet je gewoon naar het IMG voor een oplossing voor je schadeprobleem. En omgekeerd ook: een schade betekent niet per se dat je een heel onveilig huis hebt. Je moet die twee dingen dus wel uit elkaar trekken. Schade is vaak ook sneller te verhelpen. Versterken zijn veel langdurigere trajecten. Het zijn echt wel verschillende takken van sport.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Dus u bent eigenlijk ook wel van de school dat het gewoon twee aparte zaken zijn die ook twee organisaties nodig hebben?

Mevrouw **Ollongren**:

Zoals ik net al zei: als je helemaal opnieuw zou beginnen, zou je dat prima in één organisatie kunnen beleggen. Ik denk dat we heel goed uit de voeten kunnen met twee, maar ik vind het wel heel belangrijk dat de Groningers die met die schade zitten of die met die versterking zitten er zo min mogelijk last van hebben.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Hoe reflecteert u eigenlijk daarop? Het is al een aantal keer de revue gepasseerd: in een ideale wereld zou je het eigenlijk zo doen, maar voor de organisatie is het te ingewikkeld of het duurt te lang om te veranderen. Daarom gaan we het niet zo doen en gaan we het eigenlijk een beetje repareren. Kunt u daarop reflecteren? We hadden het net over hoe de ideale wereld eruit zou zien voor de Groninger die een huis heeft met schade of die versterking nodig heeft en nu eigenlijk weer.

Mevrouw **Ollongren**:

Ik denk dat je prioriteiten moet stellen, keuzes moet maken. Als je zegt dat je het heel belangrijk vindt dat de bewoner centraal staat en dat je wilt proberen om tempo te maken in die versterkingsoperatie, dan moet je de keuzes maken die daarbij ondersteunend zijn. Ik ben ervan overtuigd, na ook andere ervaringen die ik heb gehad, dat als je kiest voor iets waar een grote reorganisatie aan vast zit, daar heel veel tijd en energie in gaat zitten. En dat zijn precies de mensen die je nodig hebt om ervoor te zorgen dat we de afspraken nakomen. Als ik dan moet kiezen, zeg ik: laten we dan maar de imperfecte situatie laten bestaan, van die twee organisaties. Het kan anders, het kan beter, ongetwijfeld, maar feit is dat we twee organisaties hebben. We kunnen gewoon afspraken maken over dat ze moeten samenwerken, dat

dat voor de mensen die dat graag willen mogelijk is. Dat was voor de versterkingsoperatie verreweg te verkiezen, omdat je daarmee geen tempo verliest.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Het is voor u wel wenselijk om in ieder geval wel één loket te hebben voor de Groningers.

Mevrouw **Ollongren**:

Ja, precies. Individuele gevallen, die moeten daar geen last van hebben.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Wat moet er dan gebeuren? Wat is het meest belangrijk om de NCG en het IMG beter samen te laten werken?

Mevrouw **Ollongren**:

Volgens mij hebben we het in de wet geschreven. Die is nog niet van kracht, zoals u net zei. Ik dacht dat de twee organisaties ook een convenant met elkaar hebben afgesproken. Ook daar geldt weer dat het allerbelangrijkste is dat de mensen op de werkvloer weten wat ze moeten doen, dat ze inderdaad weten dat ze als er iemand aan hun loket komt voor versterken die ook een vraag heeft over schade, niet moeten zeggen: o, maar dan moet ik u naar een andere organisatie verwijzen. Nee, dan neem je die vraag mee, dan ga je het oplossen en dan ga je weer terug naar de mensen met de oplossing.

De **voorzitter**:

We zijn nu zeven kwartier bezig. Ik ga toch vragen aan de griffier om u even naar buiten te geleiden, zodat we een pauze kunnen inlassen. Dat geldt ook voor uw steunverlener.

Mevrouw **Ollongren**:

Dank u wel.

De **voorzitter**:

Ik ga de vergadering schorsen tot 16.00 uur.

De vergadering wordt van 15.45 uur tot 16.00 uur geschorst.

De **voorzitter**:

We gaan weer verder en ik geef mevrouw Tielen het woord.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Vanaf het moment dat het ministerie van Binnenlandse Zaken verantwoordelijk wordt voor de versterkingsopgave, voert u zelf ook intensief bestuurlijk overleg met de regio, intensiever dan daarvoor. Welke signalen kreeg u nou van regionale bestuurders over de voortgang van de versterkingsoperatie?

Mevrouw **Ollongren**:

Dat die te langzaam ging. Dat zij zorgen hadden over de financiën. Ik denk dat dat de twee belangrijkste signalen waren.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Wat voor soort zorgen waren dat over de financiën?

Mevrouw **Ollongren**:

Zij zeiden dat over de versterking als zodanig een afspraak was -- de NAM vergoedt dat, heeft te maken met veiligheid, et cetera -- maar dat ze intussen wel natuurlijk veel meer kosten moesten maken, bijvoorbeeld vanwege het feit dat er te lang te weinig was geïnvesteerd in een aantal van deze gemeenten. Ze vonden dat verfraaiing van het aangezicht van hun dorpen en steden er ook onderdeel van moest zijn en daar hadden ze niet altijd de financiering voor. Er was nog een derde zorg, als ik die eraan mag toevoegen. Dat is nog niet aan bod geweest, maar we hebben natuurlijk met de regio ook heel erg gesproken over het perspectief voor Groningen. Dat stond eigenlijk los van schade, versterken, gaswinning en aardbevingen. Dat was meer van: hoe kunnen we nou met elkaar helpen om te zorgen voor een, letterlijk, perspectief voor Groningen, dus werkgelegenheid, investeren in juist deze regio om te zorgen dat mensen meer houvast hebben, dat er ook mooie dingen gebeuren in Groningen en dat het niet alleen maar over de aardbevingen gaat?

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Dus u zegt: tempo, financieel en perspectief. Wat deed u met die signalen?

Mevrouw **Ollongren**:

Het tempo hing natuurlijk heel erg samen met de afspraken die we hebben gemaakt, de bestuurlijke afspraken ook die we hebben gemaakt, om te zorgen voor duidelijkheid en tempo in de versterkingsopgave.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Hoe ging dat dan? U heeft een bestuurlijk overleg en dan komen die signalen op. En dan? Wat dan?

Mevrouw **Ollongren**:

We hebben heel veel bestuurlijke overleggen gehad in die periode.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Wat is veel? Waar moet ik dan aan denken?

Mevrouw **Ollongren**:

Voor zover ik heb kunnen nagaan, hebben we ... Ik ben tot zeventien gekomen, maar ik denk dat het er meer zijn geweest.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

In een periode van?

Mevrouw **Ollongren**:

In de periode dat ik verantwoordelijk was voor de versterking. Dat vind ik veel. Dat is in ieder geval veel meer dan ik met andere delen van Nederland bijvoorbeeld bestuurlijk overleg heb gehad over andere thema's. Dat is heel veel. Het is natuurlijk ook goed te begrijpen dat we veel bestuurlijk overleg met elkaar moesten hebben. Het is inderdaad wel zaak om niet alleen te praten, maar dan ook te doen. Daarom wilden we graag of wilde ik graag dat we ook bestuursakkoorden sloten met de regio, zodat die bestuurlijke overleggen ook ergens toe leidden, dat we dat vastlegden. Dat ging dan bijvoorbeeld over de wijze waarop we die uitvoering gingen doen. Dat ging over de financiële middelen die we beschikbaar stelden. Dat ging dus ook over dat perspectief voor Groningen. Daar is weer een aparte afspraak over gemaakt en daar zijn ook aparte middelen voor beschikbaar gesteld. Onder verantwoordelijkheid van en eigenlijk ook onder aanvoering van de commissaris van de Koning van Groningen konden ze daarmee aan de slag. Ik heb wel geprobeerd in die bestuurlijke overleggen om die te laten leiden tot besluitvorming en zogenaamd "handelingsperspectief", zodat er ook wat gebeurde.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Ik pak ze even alle drie apart. De zorg over het tempo. Wat kwam er dan uit voort waarmee ook daadwerkelijk geacteerd werd op dat signaal?

Mevrouw **Ollongren**:

Ik denk de afspraken die we daarover maakten. Ten aanzien van de zorg over het tempo zeiden zij: er zijn gewoon dingen die vastlopen, omdat bijvoorbeeld de uitvoerder geen mandaat heeft of omdat we gedoe hebben met de NAM. Er waren natuurlijk versterkingstrajecten die al liepen onder verantwoordelijkheid van de NAM, van het CVW, die vast waren gelopen, waar gewoon niks meer gebeurde. We probeerden om dat soort dingen vlot te trekken.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Hoe heeft u dat vlot getrokken?

Mevrouw **Ollongren**:

Door gewoon daar aandacht aan te geven en door ook tegen de uitvoerder te zeggen: zorg ervoor dat je met voorrang dit soort gevallen behandelt.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Tegen de Nationaal Coördinator?

Mevrouw **Ollongren**:

Ja. De uitvoerder moest uiteindelijk wel degene zijn die echt het probleem oploste. Daar kan je natuurlijk op proberen te sturen, door afspraken te maken en door problemen op te lossen, maar in de praktijk en voor de mensen om wie het ging, was het natuurlijk zaak dat de Nationaal Coördinator er een rol in speelde of -- ik noemde het al -- bijvoorbeeld de bouwimpuls, waarin was afgesproken: voor 11.000 woningen gaat het rechtstreeks tussen de aannemer en de bewoner. Daar werd het ook opgelost en dan wisten de bewoners dat ook.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

En dan die financiën. Wat is daarmee gebeurd om te zorgen dat er daadwerkelijk iets werd gedaan met het signaal?

Mevrouw **Ollongren**:

Twee keer hebben we daar een bestuursakkoord over gesloten. We hebben apart geld beschikbaar gesteld voor Groningen voor andere zaken dan versterken en schade. Dus dat ging juist niet daarover. Ik noemde al de werkgelegenheid en dat soort zaken. Dat lag overigens ook heel erg op terrein van EZ. Dat ging over waterstof en over investeringen in de regio.

Het belangrijkste zijn denk ik toch die bestuurlijke afspraken over hoe we die versterking gingen aanpakken. Duidelijkheid geven aan mensen. Had je al een versterkingsadvies, dan viel je in die categorie. Ik gaf al het voorbeeld van Opwierde in Appingedam en er waren meer van dat soort voorbeelden. We hadden ook de Zandplatenbeurt in Delfzijl bijvoorbeeld. Daar ben ik zelf twee keer geweest. Daar hebben we uiteindelijk ook afspraken kunnen maken over sloop-nieuwbouw, wat de mensen graag wilden. We hebben ook veel overleg gehad met woningbouwcorporaties. Er is natuurlijk veel corporatiebezit in het gebied en daar was eigenlijk nog niet zo heel veel aandacht aan besteed. Daar hebben we ook goede afspraken over kunnen maken, zodat de versterkingsoperatie en investeringen in de woningbouwcorporatiewoningen eigenlijk hand in hand gingen. We hebben huurderstegemoetkomingen gegeven. We hebben dus eigenlijk op verschillende onderdelen gewoon geprobeerd in te zoomen en toe te werken naar een oplossing.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Was u het altijd eens met de regionale bestuurders?

Mevrouw **Ollongren**:

Nee, niet altijd.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Kunt een voorbeeld geven van waar u dacht: jongens, hier ben ik het totaal niet mee eens?

Mevrouw **Ollongren**:

Als je echt de inhoud inging, vooral als het ging over concrete problemen van mensen, was je het snel met elkaar eens. Maar de discussies gingen soms niet op dat concrete niveau, maar gingen wat meer hoog over, over de orde van grootte van bedragen bijvoorbeeld. Daar heb ik weleens gevonden dat er vanuit de regio zulke hoge bedragen werden genoemd dat ik dacht: wat is daar nou eigenlijk de rechtvaardiging van?

Mevrouw **Tielen** (VVD):

En dan?

Mevrouw **Ollongren**:

Soms werd er wat gebeld tussen bestuurders ter voorbereiding van zo'n bestuurlijk overleg. Ik heb zelf ook wel vaak nog even contact gehad met

René Paas, die vaak namens de regio het woord voerde of de vergadering voorzat, afhankelijk van of we daar vergaderden of hier in Den Haag, om te proberen om dat een beetje glad te strijken. De intentie van onze kant was altijd om te proberen om eruit te komen met de bestuurders, maar dat betekent wel van beide kanten soms een beetje geven en nemen.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Sprak de regio altijd met één mond?

Mevrouw **Ollongren**:

Meestal wel, denk ik. Zoals ik het me herinner, had de regio vaak vooroverleg onderling -- dat wisten wij ook -- waarin ze afstemden wat hun inzet was, wie het woord zou voeren en dat soort dingen. Het kan best zijn dat ze voordat ze dat overleg hadden nog wel wat van mening verschilden, maar als ze met ons overlegden, spraken ze over het algemeen met één mond.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Zag u een verschil tussen de belangen van de provincie en die van gemeentes?

Mevrouw **Ollongren**:

De gemeenten waren natuurlijk in de praktijk degenen die er echt mee werkten. De provincie had wel een verantwoordelijkheid. De commissaris van de Koning heeft ook echt een stap naar voren gezet en heeft dit heel nadrukkelijk op zich genomen. Ook een aantal gedeputeerden hebben dat gedaan in hun tijd, meer in een soort regiefunctie en ook weer vanuit de verantwoordelijkheid die ze hebben voor de ruimtelijke ordening. Het echt versterken van woningen lag natuurlijk bij de gemeenten. Die hadden daar het beste zicht op.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Zeg u daarmee dat de belangen van de gemeenten leidend waren en dat de commissaris van de Koning daar alleen maar een bemiddelende rol in speelde of begrijp ik u dan verkeerd?

Mevrouw **Ollongren**:

Ik denk dat zijn rolopvatting was dat hij echt de belangen van de hele regio, van het hele aardbevingsgebied en al de gemeenten die daarmee te maken hadden, zo goed mogelijk moest vertegenwoordigen.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Zijn er momenten geweest waarop u dacht: kennelijk hebben ze vooroverleg gehad, maar misschien zitten ze nog niet allemaal helemaal op één lijn?

Mevrouw **Ollongren**:

Nee. Het kan best zijn hoor, dat het wel is gebeurd, maar ik had juist de indruk dat de regio best goed onderling overlegde. Het was eerder zo dat omdat ze zo één lijn vormden, we soms ook een beetje onnodig tegenover elkaar kwamen te staan. We zijn er wel echt altijd uitgekomen. Het heeft altijd uitgemond in een bestuursakkoord of in een conclusie waar we dan allemaal mee konden leven.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Wat bedoelt u met "onnodige tegenover elkaar kwamen te staan"?

Mevrouw **Ollongren**:

Het voorbeeld dat ik gaf, dat er op een gegeven moment bedragen werden genoemd vanuit de regio. Dat ging overigens niet over het versterken, maar meer over de investeringen die we überhaupt zouden doen in het gebied. Die waren van een orde van grootte die van onze kant echt niet goed werd begrepen. Toen hebben we weleens gedacht: moet dat nou op deze manier? Kunnen we nou niet gewoon een beetje proberen om aan dezelfde kant van het touw te gaan trekken, want we willen toch uiteindelijk allemaal hetzelfde, namelijk het beste voor Groningen?

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Wat is daar dan uitgekomen?

Mevrouw **Ollongren**:

Uiteindelijk is daar een bedrag uitgekomen van ik meen 1,5 miljard voor een fonds waaruit dit soort investeringen konden worden gefinancierd.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Als u terugkijkt op die zeventien bestuursoverleggen, wat vond u nou het allerlastigste in die overleggen?

Mevrouw **Ollongren**:

Dat heeft zich ook wel wat ontwikkeld. In het begin, toen ik er soms op uitnodiging van Eric Wiebes bij kwam, vond ik ze heel erg lang en gedetailleerd en weinig gericht op besluitvorming. Toen heb ik aan mijn dg

gevraagd: kun je nou niet iets meer investeren in de voorbereiding hiervan en proberen om het ambtelijk al wat terug te koken tot de echte essentie die we op de bestuurlijke tafel met elkaar moeten bespreken, zodat we ook knopen kunnen doorhakken? Want anders dan blijf je proberen om elkaar te overtuigen, dat gaat dan niet lukken en dan kom je niet tot die besluitvorming. Ik heb geprobeerd om te zorgen voor betere ambtelijke voorbereiding, zodat we bestuurlijk ons konden concentreren op de echte problemen met als resultaat een oplossing. Ik vind dat dat zich gaandeweg heeft ontwikkeld. Die bestuurlijke overleggen werden beter voorbereid, werden korter en waren gericht op "welk besluit moeten we nou met elkaar nemen zodat er weer een volgende stap kan worden gezet".

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Is het gelukt om de gemeenten in positie te brengen?

Mevrouw **Ollongren**:

Dat hangt er wel mee samen, maar het is tegelijkertijd een andere vraag. De gemeenten wilden deze taak graag hebben, maar het is ook een moeilijke taak voor gemeenten. Het zijn niet heel grote gemeenten, althans qua ambtelijke organisatie. We hebben vanuit BZK ook aangeboden -- dat is volgens mij daadwerkelijk in de praktijk gebracht -- om hen daarbij te helpen en ze te stutten. Ze wilden die taak graag hebben. Ik denk ook dat het past bij de gemeente om dat te doen, maar ja in de praktijk is dat natuurlijk best lastig. Ik denk dus dat ze in positie zijn in de zin dat ze gaan over die versterkingsopgave en dat ze met die plannen van aanpak die neerslaan in dat meerjarenplan daar ook de sturingsinstrumenten voor hebben, maar dat ze in de praktijk soms toch wel tegen knelpunten aanlopen, bijvoorbeeld in het overleg met de NCG, met de vergunningverlening of met de provincie.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

En dat is nog steeds?

Mevrouw **Ollongren**:

Dat is denk ik nog steeds, voor zover ik het kan overzien. Dat is ook gewoon de realiteit van het werk dat gemeenteamttenaren doen en wethouders natuurlijk ook.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Ook als BZK de regie overneemt, loopt eigenlijk de voortgang van de

versterking moeizaam. In hoeverre zijn in uw tijd daadwerkelijk onveilige huizen versterkt?

Mevrouw **Ollongren**:

Vanaf het moment dat ik het overnam, zijn we natuurlijk goed gaan kijken naar waar we stonden in de versterkingsoperatie en hoeveel er daadwerkelijk werd opgeleverd. We hebben er steeds op gestuurd dat echt onveilige huizen sowieso voorrang zouden krijgen. Dus als jij denkt een acuut onveilige situatie te hebben, dat je je dan meldt en dat daar dan vervolgens ook iets wordt gedaan als dat zo is. Acuuut onveilig moet eigenlijk niet kunnen. Onveilig is een teken dat het gewoon moet gebeuren. Er is natuurlijk nog een hele hoeveelheid woningen die nog versterkt moet worden. Een deel daarvan is misschien volgens de nieuwste inzichten niet meer echt onveilig, maar heeft een versterkingsadvies waarin staat "dit moet gebeuren om het veiliger te maken". Er is dus een verschil tussen "acuut onveilig" en "onveilig en kan beter".

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Het was er natuurlijk ook op gericht om daadwerkelijk onveilige huizen te versterken. Hoe verzekert u zich daar dan van? Had u voldoende beeld van hoeveel mensen zich in een onveilige situatie bevonden?

Mevrouw **Ollongren**:

Nee, kijk. De beoordeling van de veiligheidskant lag in de taakverdeling zoals we die hadden gedaan -- dat vind ik ook zuiver -- niet bij BZK en ook niet bij de NCG. Dus de kaders van veiligheid worden onder verantwoordelijkheid van EZK door een deskundige commissie beoordeeld. Acuuut onveilig is wat anders. Dus als er bijvoorbeeld een aardbeving is geweest en mensen hebben niet alleen schade, maar denken ook dat er een acuut onveilige situaties is ontstaan, dan moet daar meteen worden ingegrepen. In de voorraad van huizen die versterkt moeten worden, zitten verschillende gradaties van veiligheid, van huizen die eigenlijk helemaal veilig zijn, maar waarvan we om andere reden zeggen "u doet toch mee aan de versterkingsoperatie" -- daar heb ik net een paar voorbeelden van genoemd -- tot huizen die inderdaad gewoon versterkt moeten worden om veiliger te worden.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Dus in ieder geval het beeld van hoeveel mensen in een onveilige situatie zitten of het verzekeren van "we gaan echt daadwerkelijk onveilige huizen

eerst versterken", daar zegt u eigenlijk van: dat hadden we niet, maar dat was ook niet nodig, want dat is een verantwoordelijkheid van EZK? Dus daarvoor leunde u eigenlijk op de informatie die u van EZK kreeg?

Mevrouw **Ollongren**:

Ik zou 'm dan toch in tweeën willen knippen. Aan de ene kant was al vanaf het moment dat het vorige kabinet aantrad en de afspraak over de gaswinning werd gemaakt, de afspraak dat er aan onveilige huizen natuurlijk verder werd gewerkt. Dat ging eigenlijk over die categorie. Dat zou nu inmiddels zou klaar moeten zijn. Er is natuurlijk wel een categorie huizen die versterkt moet worden om veiliger te worden, maar dat is wat anders dan een acute veiligheidssituatie. Die zou nu eigenlijk niet meer moeten kunnen bestaan, tenzij er bijvoorbeeld een aardbeving zou zijn die daar aanleiding toe geeft.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Op dit moment zijn volgens actuele cijfers ongeveer 2.600 woningen bouwkundig versterkt en is bij ruim 3.200 panden na inspectie gebleken dat ze al aan de veiligheidsnorm voldoen. Hoe kijkt u nou naar de doelstelling om de versterkingsoperatie in 2028 te voltooien?

Mevrouw **Ollongren**:

Het was het advies van SodM: zorg ervoor dat die versterkingsoperatie in 2028 klaar is. Vanuit dat gegeven heb ik natuurlijk gevraagd aan de ambtenaren van BZK en ook aan de NCG: kan dat, wat is ons plan om daarop te sturen en kunnen we dat realiseren? We moesten van eigenlijk een heel laag aantal steeds wat omhoog en versnellen. We wisten dat sommige trajecten ... Sloop-nieuwbouw duurt minimaal drie jaar, soms langer. Je moet een planning maken. 2028 leek op zich, ook omdat de toezichthouder dat zei, een goed streefjaar. Ik heb aan de NCG gevraagd om daar invulling aan te geven op een realistische manier. Dat heeft de NCG gedaan. Die heeft inderdaad een planning voorgesteld waarin 2028 het laatste jaar was.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Het is meer dan een streefdatum eigenlijk. Dat was het eerst, omdat het een advies van SodM was. Het is nu in uw ogen een realistische doelstelling?

Mevrouw **Ollongren**:

Ik spreek nog wel vanuit mijn vorige verantwoordelijkheid. Die heb ik natuurlijk al een maand of negen niet meer.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):
Waarvan akte.

Mevrouw **Ollongren**:

Ik vond het realistisch, ook omdat de uitvoerder zei dat het realistisch was. Je kunt natuurlijk wel te maken hebben met tegenvallers. Ik denk ook, de ervaring leert ook, dat er soms situaties ontstaan waar je gewoon onvoldoende rekening mee hebt gehouden. Een van de risico's ik denk ik gewoon de arbeidsmarkt überhaupt en de beschikbaarheid van grondstoffen die nodig zijn in de bouw. Er is sowieso een enorme druk op de woningmarkt en dus op de bouwsector. Dat zijn natuurlijk wel allemaal dingen die hier en daar toch voor tegenvallers kunnen zorgen. Dat wist ik toen ook natuurlijk wel en toch is het belangrijk om te sturen per jaar, met doelstellingen, met tussendoelstellingen en ook met een eindjaar. Want als je dat niet doet, dan weet je zeker dat je het niet haalt.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Het is belangrijk om te sturen, maar is ook -- u heeft het al vaker gezegd -- belangrijk om je beloften na te komen. Vandaar ook de vraag of het realistisch is en of er niet de angst is dat er weer een belofte aan Groningen niet nagekomen wordt.

Mevrouw **Ollongren**:

Ik heb toen in ieder geval de vraag gesteld. Dit is wat ik als planning terug heb gekregen. Toen heb ik gezegd: als dit het is, dan gaan we daar ook op sturen. Ik wil periodiek horen waar we staan en dat we als er een knelpunt is, dat knelpunt dan ook proberen op te lossen.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Staatstoezicht op de Mijnen acht de kans groter dat we 2028 gaan halen als we met een crisisaanpak gaan werken. In hoeverre ziet u de situatie in Groningen als een crisis?

Mevrouw **Ollongren**:

Ik zie het als een crisis, maar ik zie de crisisaanpak niet als een oplossing voor de crisis. De crisisaanpak zoals SodM die voorstelde, kwam er eigenlijk op neer dat je een heel centralistische en gestandaardiseerde benadering zou doen. Dan zou je eigenlijk weer die bewonersinspraak opzij schuiven. Dan zou je de gemeenten geen rol geven. Dan zou je ook geen rekening houden met bepaalde wensen die mensen hebben, bijvoorbeeld om te versnellen of soms

juist om te vertragen. Ik ben ook op werkbezoek geweest bij mensen die zeiden: wij hadden eigenlijk nu al in de versterking kunnen zitten, maar een van mijn kinderen doet eindexamen en dus we hebben gevraagd of het volgend jaar kan. Dat soort dingen zou je dan allemaal niet meer kunnen doen, want dan ga je allemaal van één centraal punt bepalen wanneer het gaat gebeuren en dan heeft niemand er meer inspraak in. Dat vind ik echt onwenselijk. Die crisisaanpak klinkt mooi, maar is vanuit mijn perspectief niet de goede weg om in te slaan.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Hij klinkt mooi. U heeft ook al eerder aangegeven dat draagvlak heel belangrijk is bij de aanpak die er nu is. Is het nou juist niet zo dat als we 2028 niet gaan halen of als mensen zien dat het spaak loopt met die versterking, het draagvlak juist harder wegholt?

Mevrouw **Ollongren**:

Ik ben ervan overtuigd dat mijn opvolger op dit dossier daar ook op stuurt en dat er als er tegenvallers zijn, wordt nagedacht over hoe je die kunt oplossen. In de planning hield je ook rekening met bijvoorbeeld die sloop-nieuwbouw, dat je met de woningbouwcorporaties afspraken maakt en dat je dan op een gegeven moment in de grotere aantallen gaat komen. Ik hoop natuurlijk dat daar van kwartaal op kwartaal, jaar op jaar zo goed op wordt gestuurd dat het wel gehaald gaat worden en dat je als er ergens een tegenslag is, ervoor zorgt dat je het weer kunt gaan inhalen. Er kunnen altijd omstandigheden zijn waardoor je het toch niet haalt, maar je gaat op een gegeven moment wel zien steeds meer mensen inderdaad krijgen wat hen was voorgespiegeld, dus dat er eerst een plan is, dat het dan in uitvoering wordt gebracht en dat je een einddatum hebt. Misschien verschuift die een paar maanden. Iedereen die thuis weleens wat heeft verbouwd, weet ook wel dat dat kan gebeuren. Maar je gaat dan zien dat steeds meer mensen inderdaad een versterkt huis zullen hebben.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Dus u acht het ook nog steeds realistisch dat eind 2023 alle bewoners duidelijkheid hebben gekregen over of hun woning wel of niet versterkt moet worden? Want dat zit ook bij de doelstelling die uiteindelijk toewerkt naar '28.

Mevrouw **Ollongren**:

Ja. Dat was onderdeel van het plan, van mijn voorstellen. Ik weet niet

precies hoe het er nu voor staat. Volgens mij is het enige probleem waar in ieder geval de uitvoerder mee zit dat van de groep van mensen die al een versterkingsadvies heeft, een deel -- ik dacht zo'n 60% -- heeft gekozen voor een herbeoordeling. Dat moeten ze ook nog verwerken. Maar goed, ook toen we de plannen met elkaar afspraken wisten we dat mensen mochten kiezen voor een herbeoordeling en ik meen ook dat we met zo'n percentage rekening hebben gehouden.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Dus u maakt nog geen voorbehoud? Dus uw antwoord is eigenlijk ja?

Mevrouw **Ollongren**:

Dat kan ik nu niet zeggen, want het zit niet in mijn portefeuille. Sinds ik weg ben bij BZK, heb ik daar natuurlijk geen inzage meer in. Ik denk dat het plan in ieder geval zo in elkaar zit dat je dat moet blijven proberen te halen.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

In de praktijk blijkt het best lastig om de bewoner echt of in ieder geval meer centraal te stellen, want er zijn ook grenzen aan verbonden en bewoners zijn het lang niet altijd onderling over alles met elkaar eens. Welke concrete maatregelen hebt u genomen om te zorgen dat die bewoner centraal komt te staan?

Mevrouw **Ollongren**:

Ik vond dat een heel belangrijk punt. Net spraken we er al even over dat het een soort technische benadering was, met allerlei jargon dat je moest beheersen om er überhaupt over mee te kunnen praten. Zo werkt het gewoon niet. Het gaat over huizen waar mensen in wonen en dus gaat het eigenlijk over mensen. Die mensen weten echt zelf het beste -- we hebben denk ik ook een beetje les gehad, denk ik -- of een bepaalde schade ontstaan is door een aardbeving, want die mensen hebben die aardbeving meegemaakt en die hebben daarna die scheur in die muur gezien. Nou, dat hebben we gelukkig allemaal achter ons gelaten. De connectie tussen de aardbeving en de schade werd in het begin ook nog eens betwijfeld door de NAM, heb ik begrepen. Nou, dat is duidelijk. De mensen weten zelf het beste wat er aan de hand is en die hebben er ook recht op -- of ze nou in een oude boerderij wonen of in een rijtjeshuis in Delfzijl -- om mee te beslissen, natuurlijk binnen de grenzen dat het wel veilig moet worden, over hoe dat dan gaat.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Hoe heeft u dat gedaan? Hoe heeft u dat vormgegeven?

Mevrouw **Ollongren**:

Door in de uitvoeringsaanpak de bewoner veel centraler te stellen en eigenlijk ook wel door die gemeenten in positie te brengen, want gemeenten en gemeenteraden zijn de vertegenwoordigers van hun inwoners. Dus dat zijn denk ik twee ingrepen in het systeem die ertoe leiden dat die bewoner veel centraler komt te staan.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Wat voor effect heeft dat gehad op bewonersparticipatie?

Mevrouw **Ollongren**:

Er zijn heel veel initiatieven in Groningen zelf van bewonersparticipatie. Een bekend voorbeeld is Heft in Eigen Hand, maar er zijn er veel meer. Ik ben bij al die werkbezoeken heel veel van dit soort initiatieven tegengekomen. Dan zie je ook wel dat er verschil is tussen wat mensen willen en kunnen. Sommige mensen kunnen veel zelf. Dan moet je ze vooral de ruimte geven om dat te doen. Andere mensen -- ik denk bijvoorbeeld aan huurders in grote complexen van woningbouwcorporaties waar veel mensen wonen -- hebben veel minder mogelijkheden om daar zelf regie op te voeren. Dan is het belangrijk dat je ze toch die inspraak geeft bij hun woningbouwcorporatie en de uitvoerder over hoe zo'n versterkingstraject eruit gaat zien, waar ze in de tussentijd komen te wonen op het moment dat er verbouwd wordt en dat soort zaken. Dat moet geregeld worden. Daar hebben we veel over gesproken, zowel met de NCG als met de woningbouwcorporaties.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Hoe heeft u dat uiteindelijk vormgegeven?

Mevrouw **Ollongren**:

Door die afspraken te maken. De bewoner moet hierin worden meegenomen. Als het een bewoner-eigenaar is, betekent dat gewoon rechtstreeks contact met de bewoner zelf. Als het een huurder is, dan moet die huurder ook inspraak hebben als de woningbouwcorporatie afspraken maakt over versterken.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Heeft het daadwerkelijk tot meer regie geleid bij de bewoners?

Mevrouw **Ollongren**:

Dat denk ik wel, omdat we echt geprobeerd hebben te zeggen dat eigen initiatief, ruimte daarvoor, et cetera, moet worden ingebouwd in het systeem. Dat wil natuurlijk niet zeggen dat er niet soms verschillen van inzicht zijn. Een van de eisen is natuurlijk wel dat de aanpak leidt tot meer veiligheid. Er is dus wel een soort basis van wat er in ieder geval moet gebeuren, want het moet uiteindelijk een veiligere woning opleveren. Ik denk dat er inderdaad nu veel meer ruimte is voor die bewoner om zelf mee te praten, mee te denken en mee te beslissen.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Welke signalen kreeg u daarover?

Mevrouw **Ollongren**:

Van bewoners zelf?

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Ja, van bewoners zelf.

Mevrouw **Ollongren**:

Nou ja, het is natuurlijk een beetje gevaarlijk om af te gaan op de werkbezoeken die ik heb afgelegd. Ik heb heel veel gezien, van heel boze en ontevreden mensen tot en met mensen die vol trots hun nieuwe versterkte huis lieten zien. Nogmaals, er is nog zo veel te doen dat er natuurlijk nog steeds heel veel mensen zijn die toch vinden dat het nog anders en beter kan. Ik denk wel dat we het nu zo hebben geregeld dat de bewoner altijd gehoord moet worden en geïnformeerd moet worden.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Waar liggen wat u betreft dan de grenzen aan de regie, maar ook aan de keuzemogelijkheden voor bewoners?

Mevrouw **Ollongren**:

Die grenzen liggen in ieder geval bij veiligheid. Wat er gebeurt, moet leiden tot een verbetering van de veiligheid. Ik denk ook dat mensen -- ik ben ook wethouder geweest -- er onderling een beetje uit moeten komen met elkaar. Ik vond het zelf heel indrukwekkend toen we dat besluit hadden genomen -- dat was een bestuurlijk besluit -- om in Opwierde dat ene stukje dat niet meedeed toch te financieren, die sloop-nieuwbouw, hoe mensen toen reageerden. Er viel een last van ze af. Zo moet het natuurlijk ook, dat

mensen niet de hele dag bezig zijn met dat probleem, maar dat ze vertrouwen krijgen in een aanpak die wordt gekozen. Dat is ook het moeilijkste wat er is, want ik realiseer me heel goed dat het vertrouwen weg was bij heel veel mensen in Groningen.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Wat heeft u eraan gedaan om te zorgen dat mensen die in een corporatiewoning wonen of die in een rijtje met elkaar wonen tot overeenstemming kunnen komen in de keuzes die iedereen had?

Mevrouw **Ollongren**:

Ik denk dat daar -- dat is een beetje de kennis en de expertise die bij het ministerie van BZK zit -- uiteindelijk overleg, informatie, de beste methode is. Dwang werkt helemaal niet. Als je mensen probeert te dwingen in een bepaalde richting, worden er alleen maar allerlei procedures opgestart die alleen maar leiden tot vertraging. Dus ervoor zorgen -- dat is echt de taak van de gemeente -- dat als er inderdaad in een rijtje van huizen eentje zegt "ik doe niet mee" -- dan kan de versterking natuurlijk niet -- dat aan de voorkant wordt onderkend. Ik heb daar echt heel veel voorbeelden van gezien op werkbezoeken, dat de gemeente daar heel veel tijd en aandacht voor heeft gehad en dat bewoners dat ook zelf hebben georganiseerd en hebben geregeld en met elkaar in overleg zijn getreden. In de meeste gevallen kom je er dan wel uit.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

In hoeverre zorgen die overleggen dan weer voor vertraging?

Mevrouw **Ollongren**:

Nou, kijk. Versnelling is uiteindelijk belangrijk, maar in de aanpak hoort wel dat overleg te zitten. Je kunt deze fase niet overslaan.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Hoe weegt u dit dan in de manier waarop u opdracht geeft aan de Nationaal Coördinator?

Mevrouw **Ollongren**:

Dat is het samenspel tussen de Nationaal Coördinator en de gemeente en de positie die de gemeenten hebben gekregen. Dan mag je natuurlijk van die gemeenten ook wel vragen om dit soort dingen goed te doen. Dus: als je je

plannen van aanpak maakt en je die gaat uitvoeren, doe je dat niet vanuit het gemeentehuis, maar doe je dat met je bewoners.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Waren gemeenten daartoe in staat?

Mevrouw **Ollongren**:

Over het algemeen wel. Je hebt natuurlijk verschillen in stijl tussen wethouders. Sommige wethouders zijn superactief en eigenlijk de hele dag met mensen in gesprek. Dat is heel goed. Er zijn best een paar gemeenten waar de ambtelijke capaciteit een aandachtspunt was, maar we hebben ook daar hulp bij aangeboden. Het is geen makkelijke taak voor gemeenten, en zowel de wethouders als de mensen in de uitvoering hebben natuurlijk ook last van alles waar u nu deze enquête naar doet. Het is natuurlijk niet leuk om met mensen die nog heel veel boosheid uit het verleden hebben, te proberen die draai te maken. Maar als het lukt, en je hebt een afspraak en je hebt een plan en perspectief, dan is het gelukt. Daar moet je het een beetje van hebben.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Bij de uitvoering van het bestuursakkoord gaat het mis, als Groningers op 10 januari 2022 massaal in de rij staan om de subsidie Verduurzaming en Verbetering Groningen te bemachtigen, maar een fors deel misgrijpt omdat er onvoldoende budget beschikbaar is. Hoe is die subsidieregeling tot stand gekomen?

Mevrouw **Ollongren**:

Die subsidieregeling was onderdeel van de bestuursafspraken die we hebben gemaakt met de regio. Het was een soort vijfde categorie waarvan we zeiden: we zijn heel erg bezig met dat aardbevingsgebied en met de beoordeling van die 27.000 woningen, maar de regio Groningen is een groter gebied. De regio vroeg er erg om: kunnen we niet ook voor die andere mensen iets doen, in de sfeer van verbetering van de woning, verduurzaming of zoiets? Bij de bestuurlijke afspraken hebben wij uiteindelijk in de verdeling gekeken wat we nog vrij konden maken voor deze wens -- er was natuurlijk een begremsd budget. Nou, dat was die 300 of 350 miljoen, daar wil ik even vanaf zijn, waarvan we gezegd hebben: we maken een subsidieregeling voor iedereen die plannen heeft voor woningverbetering. Wij wisten toen wel dat als echt ieder adres in dat gebied aanspraak zou doen op die subsidie, het niet genoeg zou zijn. Maar tegelijkertijd vonden we dat het

wel een beetje een serieus bedrag moest zijn, waar je ook echt wat mee kunt. Toen hebben we 75 miljoen beschikbaar gesteld in de eerste tranche zoals dat heet, dus de eerste opening van die subsidieregeling. Mij is toen gezegd dat het ook eigenlijk wel normaal is dat je het in partjes opdeelt. Dan zullen we ook kijken hoeveel belangstelling er eigenlijk voor is en hoe we het verder kunnen inrichten. En, net zoals bij andere subsidieregelingen, als het dan leeg is, is het op en ga je op naar de volgende. Deze subsidieregeling was buitengewoon succesvol, zou je kunnen zeggen, want heel veel mensen deden er een beroep op, veel meer dan we hadden verwacht in die eerste aanvraagfase.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Maar hoeveel signalen kreeg u dan al dat het ontoereikend zou zijn?

Mevrouw **Ollongren**:

Niet heel veel in mijn beleving, behalve dat we wel wisten dat als iedereen er een beroep op zou doen, het niet zou kunnen. Maar, zo begreep ik, mensen moesten echt een plan hebben, een voorstel voor wat ze zouden gaan doen en hoe ze dat zouden gaan uitvoeren. Dus de veronderstelling bij degenen die deze regeling maakten, was dat niet iedereen dat zou doen en dat ook niet iedereen dat tegelijk zou doen. Maar beide veronderstellingen klopten niet.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

U kreeg wel signalen. U zei "niet heel veel", maar ze waren er wel. Wie gaf die signalen?

Mevrouw **Ollongren**:

Nee. Nee, ik heb die signalen eigenlijk niet gekregen. De adviezen waren: doe het zoals bij een normale subsidieregeling. Het was ook een normale eis die gesteld werd aan de plannen die moesten worden ingediend. De verwachting was juist dat niet iedereen het tegelijk op hetzelfde moment zou gaan doen; dat je het dus via die 75, dan nog eens 75 en dan misschien de rest een goede besteding zou kunnen geven. Maar het is gewoon in de praktijk heel anders gegaan.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Maar ik kom wel tegen in een ambtelijke memo dat het als een reële optie werd gezien dat er een tekort zou zijn. Is er nog overwogen: als dat een

reële optie is, hebben we ook nog een plan B; we doen het eigenlijk zo, maar mocht het zijn, dan sturen we bij? Is dat nog overwogen?

Mevrouw **Ollongren**:

Ons plan B was volgens mij dat als er snel veel een beroep op zou worden gedaan, we meer van het beschikbare geld naar voren zouden halen. Dat hebben we ook gedaan; toen die 75 miljoen meteen was overtekend, heb ik besloten dat we ook de rest van het beschikbare bedrag gingen inzetten. Later -- toen was ik inmiddels vertrokken en is mijn opvolger ermee geconfronteerd -- bleek ook dat ontoereikend. Toen heeft hij besloten om daar nog geld op toe te leggen. Dat was volgens mij een van de eerste besluiten van Hans Vijlbrief.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Ja, ronde twee en ronde drie worden dan samengevoegd. U zegt dat dat is besloten om in één keer een grotere pot aan te boren. Maar had dit niet een averechts effect? Want toen ontstond in Groningen het gevoel "dit is de laatste kans" met een te klein budget.

Mevrouw **Ollongren**:

Ja kijk, wij waren heel erg bezig met die versterkingskant. Maar we vonden het ook legitiem wat de regio zei, namelijk dat al die andere mensen er ook jarenlang onder gebukt waren gegaan dat de discussie over Groningen alleen nog maar ging over de gaswinning en de aardbevingen, en dat ze voor die hele regio iets wilde doen. We wisten hoeveel geld we beschikbaar hadden en we hebben er bij die bestuursafspraken voor gekozen om dít bedrag voor dít doel in te zetten, inderdaad wetende dat dat niet genoeg zou zijn om iedereen een bedrag toe te kennen. Achteraf kun je constateren dat we in de afweging die we met elkaar hebben gemaakt, misschien niet hebben gezien dat eigenlijk iedereen in Groningen dacht: dit is iets waar ik ook recht op heb en ik ga daar ook gewoon een voorstel voor indienen. Dus is dit de oplossing geweest.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Maar op basis van wat ik tegenkom, concludeer ik ook wel iets anders. Want ik kom in diezelfde memo ook al tegen dat tijdens het maken van de bestuurlijke afspraken, partijen zich er al bewust van waren dat er een reële kans was dat het budget ontoereikend zou zijn. Dat is dus ambtelijk goed bekend. Dan wordt alsnog dat besluit genomen. Dan worden de budgetten

samengevoegd. In Groningen gonst het al: dit is de laatste kans. Dus waarom wordt er dan niet geacteerd op die signalen?

Mevrouw **Ollongren**:

Zoals ik het in ieder geval toen heb beleefd, hadden we een beperkte hoeveelheid geld en gingen we daarvan ook de verschillende categorieën in de versterking aanpakken, bijvoorbeeld die clusters, die onuitlegbare verschillen. Dat moest er allemaal uit gefinancierd worden. Maar we wilden wel graag met de regio die afspraak maken voor het hele gebied. Daar is dit uit gekomen. Maar we hebben er inderdaad prioriteit aan gegeven om voor die andere categorieën, die versterkingscategorieën, voldoende middelen beschikbaar te stellen. Daarom was het in principe begrensd tot die 300 of 350 miljoen. U stelt -- en dat klopt ook, want ik heb zeker het advies gekregen "als iedereen in Groningen deze subsidie wil gebruiken, is het niet genoeg" ...

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

U zegt dus eigenlijk: we hebben ervoor gekozen om de tweede en de derde ronde bij elkaar te gooien, want dan was er een groter budget. Dat hebben we gedaan omdat we er gewoon voor gekozen hebben -- dat is eigenlijk een politieke keuze -- om er niet meer voor uit te trekken; het budget is begrensd, punt.

Mevrouw **Ollongren**:

In die fase was het vooral zo -- dat vond ik toen heel vervelend -- dat mensen zich massaal meldden, maar er een regel was die wel vaker wordt toegepast bij subsidies, namelijk "wie het eerst komt, het eerst maalt en als je te ver achter in de rij staat, is het op". Dat vonden we heel erg vervelend en daarom heb ik toen gezegd: dit kan eigenlijk niet; dus we gaan de mensen die net te laat waren, niet in de kou laten staan; we hebben het geld tenslotte, dus we halen het naar voren zodat we die mensen ook kunnen geven. Maar later is gebleken dat er nóg veel meer mensen waren en dat het in Groningen inderdaad toch een beetje gezien werd als iets waar je recht op had. Daar heeft mijn opvolger een besluit over genomen.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Mijn vraag was expliciet: er is niet voor gekozen om er op voorhand al extra budget bij te doen want het was gewoon een politieke keuze, "dit is het budget, dat budget is begrensd en meer hebben we gewoon niet". Dus dan

kunnen we wel de budgetten bij elkaar gooien, maar we kunnen niet nu al financieel bijspringen."

Mevrouw **Ollongren**:

Eric Wiebes en ik hadden een financieel mandaat gekregen van de ministerraad om ...

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Met dat begrensde bedrag.

Mevrouw **Ollongren**:

Ja. Klopt.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Dan is dat duidelijk. Hoe kijkt u erop terug dat die Groningers in de rij hebben moeten staan voor een subsidie?

Mevrouw **Ollongren**:

Excuses trouwens, want het was toen ... Nee, het was wél Eric Wiebes, sorry.

Dat de Groningers in de rij moesten staan? Ik denk dat dit een subsidieregeling was met een goede bedoeling, namelijk dat mensen extra gingen investeren in hun huis, in hun woning, maar dat de uitvoering gewoon niet goed is geweest. Want inderdaad, dat mensen letterlijk in de rij gingen staan en dan vervolgens ook nog eens achter het net visten: het kan niet anders dan dat we dus onderschat hebben hoe graag mensen hiervan gebruik wilden maken.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Nog even terug naar dat bestuursakkoord. Dat werd op 4 november 2020 gepresenteerd. Daarin worden afspraken getoond die het Rijk heeft gemaakt met de provincie en de gemeenten voor een totaalbedrag van 1,5 miljard euro; u noemde het al eerder. Er komt ook extra geld beschikbaar voor een breed scala aan onderwerpen, ook voor bewoners die niet direct getroffen worden door het versterkingsprogramma. We hadden het net al over een van de maatregelen. Wat was de belangrijkste aanleiding voor een nieuw akkoord?

Mevrouw **Ollongren**:

Dat waren er twee. De eerste was dat de systematiek van de versterking en de duidelijkheid voor mensen gewoon niet goed genoeg waren. Ik wilde

bijvoorbeeld die onuitlegbare verschillen heel graag oplossen en dat wilde de gemeenten ook. Dat hebben we daarmee dus gedaan. We wilden eigenlijk ook mensen die met een oud versterkingsadvies die versterking in gingen, terwijl dat eigenlijk een te zware versterking was die niet helemaal strikt nodig was, de gelegenheid geven om een nieuw versterkingsadvies aan te vragen op basis van de nieuwste inzichten. Dan konden ze met een misschien wat lichtere versterking toe. Dat hoefde niet, maar die keuzevrijheid hadden ze. Dus dat systeem wilden we graag verbeteren, zodat het ook voor de uitvoerder en voor de mensen duidelijk werd waar ze aan toe waren.

Maar er zat ook een andere kant aan. Daar werd door de bestuurders uit Groningen ook erg de nadruk op gelegd, denk ik. Ze zeiden: na al die jaren van ellende voor de Groningers, van discussie, van onvrede en ook wel van een gebrek aan vertrouwen, vinden we dat duidelijk gemaakt moet worden hoe we het gebied netjes achter willen laten. Ik geloof dat die terminologie werd gebruikt. Dat heb ik niet gezegd, want ik zei steeds "we laten Groningen helemaal niet achter, we werken samen mét Groningen", maar zo werd het wel gepresenteerd vanuit de regio. Hoe willen we Groningen achterlaten? Daar hoort ook iets bij en dat is onderdeel geworden van dit pakket.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Had een update van de NPR nog een relatie met de totstandkoming van dit bestuursakkoord?

Mevrouw **Ollongren**:

Er was op een gegeven moment inderdaad ook een discussie over de update van de NPR, maar ik moet even kijken of dat in dat jaar was of al in het jaar ervoor. In ieder geval speelde er vanuit de regio de gedachte dat er bij iedere update van de NPR uit zou komen dat er minder versterking nodig was en dat er dus ook minder geld beschikbaar zou zijn, en dat dit per saldo voor hen zou leiden tot minder mogelijkheden.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Dat was de verwachting of dat was de feitelijke constatering?

Mevrouw **Ollongren**:

Ik denk dat dat óók een feitelijke constatering was. Want door minder gas te winnen doordat we op dat afbouwpad van de gaswinning zaten, en ook wel

door voortschrijdende inzichten, was de ervaring inderdaad wel dat bij een nieuwe NPR er minder nodig was in de versterking. Het is inderdaad een reële verwachting van de regio om dan te zeggen: als het iedere keer minder wordt en er iedere keer weer huizen uitvallen die toch niet versterkt hoeven te worden, waar blijven wij dan met de aanpak van het hele gebied?

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Hoe ging het bepalen van het budget? Hoe ingewikkeld was het om een budget te benoemen en te verdelen over de verschillende partijen aan tafel?

Mevrouw **Ollongren**:

We hebben dat volgens mij in een paar stappen gedaan. We zijn voor de zomer gestart, Eric Wiebes en ik, en ook het ministerie van Financiën. We deden toen een aankondiging in de ministerraad: op deze manier gaat het niet, we moeten echt toe naar een nieuwe aanpak en daar zullen we ook geld bij moeten leggen. We hebben dus voor de zomer een mandaat gevraagd aan de ministerraad om daarover te gaan praten, op weg naar een bestuursakkoord, en we hebben toen ook al aangekondigd -- volgens mij heb ik dat in de ministerraad gedaan -- dat we daar ook een financieel mandaat voor nodig zouden hebben, maar dat we daar nog op terug zouden komen na nader overleg met het ministerie van Financiën. Vervolgens hebben we dat in augustus, en ik meen ook begin september nog een keer, hernomen, ook in de ministerraad. Wij hebben een voorstel gedaan voor wat we dachten dat we nodig hadden. Daar is natuurlijk veel ambtelijk overleg over geweest en ook bestuurlijk overleg. Uiteindelijk zijn we het eens geworden over dat bedrag van 1,5 miljard, waarbij volgens mij 1,4 miljard helemaal van het Rijk kwam en 100 miljoen uit het fonds kwam dat de regio al ter beschikking had gekregen.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Oké. U heeft dus mandaat uit het kabinet om daarmee aan tafel te gaan. Hoe was vervolgens de verdeling van dat geld tussen provincie en gemeentes of tussen gemeentes onderling? Hoe verliep dat proces?

Mevrouw **Ollongren**:

Het geld zat natuurlijk gekoppeld aan die nieuwe aanpak, dus een groot deel van het geld ging naar mensen toe omdat ze bijvoorbeeld bij herbeoordeling ervoor konden kiezen om een bedrag te krijgen van €30.000. Een groot deel ging zitten in de clusters, in die onuitlegbare verschillen. Daar droegen de

gemeenten hun plannen voor aan en er werd veel gediscussieerd over de vraag welke adressen daar nou eigenlijk in thuishoorden.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Er werd vooral gediscussieerd over welke adressen daarin thuishoorden?

Mevrouw **Ollongren**:

Ja. Ik herinner me wel dat de gemeenten er heel veel hadden aangedragen. Ik weet nog dat collega Wiebes tegen mij zei dat hij was geschrokken van de hoeveelheid adressen die daarbij zaten. Daar is ambtelijk gewoon heel goed overleg over geweest en daar zijn we ook goed uitgekomen.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Minister Wiebes schrok er waarschijnlijk van dat het er veel waren? Of van dat het er minder waren dan hij ...

Mevrouw **Ollongren**:

Nee, hij vond dat er erg veel werden aangedragen. Ja. Dan had je natuurlijk ook nog de categorie van mensen die nog geen versterkingsadvies hadden. Dus die hele indeling was eigenlijk een belangrijke drijfveer om die bestuurlijke afspraken te maken. En omdat we natuurlijk meer gingen doen dan alleen uit veiligheidsperspectief nodig was, wisten we dat we daarvoor geld nodig zouden hebben.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Wat was het lastigste in de discussies daarover?

Mevrouw **Ollongren**:

Dat je wel een keuze moest maken voor een systeem dat ook in de praktijk ging werken en dat je goed kon uitleggen aan mensen. Maar voor mij was het heel belangrijk dat het er was. Ik denk ook dat als je er nu naar kijkt, het opvalt dat we het dus inderdaad niet meer hadden over dingen als NPR, P50 en P90, en batches, maar dat we gewoon heel simpel zeiden: "Heeft u al versterkingsadvies? Dan is dít uw tijdschema. Heeft u nog geen versterkingsadvies? Dan is dít het. En de gemeente heeft zelf gekeken welke buurten ze alsnog wil betrekken bij de versterkingsoperatie, omdat we het niet goed uitlegbaar vinden dat u daar geen onderdeel van uitmaakt." Het werd dus veel simpeler om uit te leggen. Ik heb er bij de NCG erg op aangedrongen: als wij mensen nu beloven dat ze voor 1 januari een brief

krijgen, dan wil ik dat die brief ook voor 1 januari op de deurmat ploft en daar is niet over te discussiëren.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

U zat aan tafel met de provincie en de gemeenten; maatschappelijke organisaties zaten niet bij die akkoordonderhandelingen. Ze hadden wel een wens, bijvoorbeeld dat de funderingsproblematiek onderdeel zou uitmaken van dat akkoord. Wat is de reden dat die geen plek heeft gekregen in dat akkoord?

Mevrouw **Ollongren**:

De funderingsproblematiek speelde ook. Dat was eigenlijk een ander dossier. Dat klinkt heel technocratisch, maar het was niet zo dat versterking of schade en de funderingsproblematiek eigenlijk hetzelfde waren. Er is in heel Nederland een groot funderingsvraagstuk; heel veel woningen in Nederland zitten met funderingsproblemen. Dat moet natuurlijk ook opgelost worden, maar als we in één klap de hele funderingsdiscussie mee hadden genomen, hadden we het over een financieel veel grotere opgave gehad. Wij hebben wel gezegd: "Luister, als je toch gaat versterken, moet je natuurlijk ook gewoon naar die fundering kijken, het zou gekkigheid zijn als je dat niet doet en dan later in dat versterkte huis alsnog naar die fundering moet gaan kijken. Dus dat moet natuurlijk wel. Maar we kunnen niet in één keer die versterkingsoperatie belasten met de funderingsproblematiek." Dit is wat ik ervan weet; we hebben toen in de taakverdeling afgesproken dat EZK die funderingen deed. Maar zo heb ik er toen tegen aangekeken.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Even voor mijn begrip. U zegt dat het eigenlijk te duur was -- in populair Nederlands gezegd -- om de funderingsproblematiek op te nemen in het akkoord. Maar als een huis in de versterking zou gaan, zou er wel ook naar de fundering moeten worden gekeken.

Mevrouw **Ollongren**:

Ja.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Ik snap op zichzelf dat dat zou moeten gebeuren, maar hoe rijmt dat met de financiële consequenties die het kan hebben?

Mevrouw **Ollongren**:

Maar dan heb je het weer over een individueel geval: je bent bezig met het beoordelen van een woning en met het maken van een plan voor de versterking, en ergens constateert degene die dat technisch allemaal snapt dat er ook met de fundering iets moet gebeuren. Ja, dan moet je dat natuurlijk in datzelfde plan en in diezelfde uitvoering gaan oplossen. Maar wij wilden niet de afspraken over de versterkingsoperatie belasten met een hele nieuwe discussie die langzij kwam. Overigens: de maatschappelijke organisaties hebben dit geagendeerd omdat zij, denk ik, in de praktijk vaak hoorden, in het aardbevingsgebied maar natuurlijk ook elders: er is ook nog iets anders aan de hand, want we hebben soms ook funderingsproblemen.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

U zegt: het was een signaal dat we al hadden gehoord; op zich is het logisch dat het onderdeel zou uitmaken van in ieder geval een individueel versterkingsvraagstuk, maar we vonden het niet logisch om het op te nemen in het akkoord over de versterking.

Mevrouw **Ollongren**:

Ja. We hebben daar niet voor gekozen. Het is ook in dat bestuurlijk overleg niet heel nadrukkelijk op de agenda geweest. Maar het klopt wel dat het vanuit de Kamer en ook vanuit maatschappelijke organisaties wel is genoemd.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

U zegt dat het niet "nadrukkelijk" op de agenda is geweest. Is het dus wel op de agenda geweest maar niet nadrukkelijk?

Mevrouw **Ollongren**:

In dat bestuurlijk overleg kan ik het me niet herinneren, eerlijk gezegd. Ik sluit niet uit dat het wel genoemd is door iemand, maar ik kan het me niet herinneren. Ik herinner me vooral de maatschappelijke organisaties en de Tweede Kamer.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

We willen ook met u stilstaan bij de rol van de Tweede Kamer. Wat vond u van de betrokkenheid van de Tweede Kamer bij het versterkingsdossier in uw tijd als minister van Binnenlandse Zaken?

Mevrouw **Ollongren**:

Vanaf het moment dat we zo'n beetje aankondigden dat de versterking naar Binnenlandse Zaken zou gaan, ben ik veel intensiever betrokken geweest bij de Kamerdebatten over Groningen. Dat was in een regulier AO Mijnbouw waar ik, ik denk vanaf najaar 2019 ook voor werd uitgenodigd en bij ben aangeschoven. Die waren heel frequent: iedere zes weken was er zo'n AO. Dat is best een hoge frequentie, ook vergeleken met andere onderwerpen. Ik had in mijn vorige functie sowieso heel erg veel Kamerdebatten, maar deze frequentie was erg hoog, ook vergeleken met andere onderwerpen.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Wat vond u daarvan?

Mevrouw **Ollongren**:

Nou, het is natuurlijk een beetje frustrerend als je iedere zes weken de Kamer informeert, want juist op zo'n groot traject als versterken is er niet iedere zes weken heel veel voortgang te melden. Dus ja, dat vond ik soms frustrerend.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Wat is er dan frustrerend?

Mevrouw **Ollongren**:

Nou ja, omdat je dan in zo'n algemeen overleg zit, veel kritiek krijgt en vragen krijgt die lijken op de vragen die je zes weken daarvoor ook hebt geprobeerd te beantwoorden en waar je niet altijd resultaat in hebt. Maar aan de andere kant wil ik ook wel een positief voorbeeld noemen. Op een gegeven moment zei volgens mij mevrouw Beckerman, maar in ieder geval is het eigenlijk door de hele commissie overgenomen: "Dat Hart van Opwierde" -- sommigen noemden het ook het Hartje van Opwierde -- "is de lakmoesproef. Als dat u niet lukt, hebben we helemaal geen vertrouwen in die hele versterkingsaanpak." Dat was wel goed. Het zo een beetje op scherp zetten vanuit de Kamer, geeft je als bewindspersoon de kans om te laten zien dat je het inderdaad voor elkaar kunt krijgen. We hebben het ook voor elkaar gekregen en we hebben erover gerapporteerd aan de Tweede Kamer. Zo maak je dus zichtbaar dat het wel kan als je samen de schouders eronder zet.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

U zegt dus eigenlijk: er zitten ook positieve kanten aan de hoge frequentie,

maar wij waren bezig met een langetermijnvisie en een langetermijnplan en dat verhoudt zich niet goed tot elke zes weken Kamerdebatten, want dan is er niet steeds iets nieuws te vertellen over hoe het met die langetermijnvisie staat.

Mevrouw **Ollongren**:

Je kan er allerlei interpretaties aan geven. Je kunt zeggen: het is zó'n belangrijk onderwerp, het is goed voor de mensen in Groningen dat ze zien dat de Tweede Kamer dat heel serieus neemt en iedere zes weken die ministers naar de Kamer roept. Dat vind ik volkomen legitiem vanuit het perspectief van de Kamer. Maar ik merkte het wel, ook ambtelijk. Ik had een hele projectdirectie Groningen. Die was heel veel tijd kwijt met het voorbereiden van Kamerdebatten en met het beantwoorden van Kamervragen.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Kunt u daar meer woorden aan wijden? Wat betekent het in de praktijk voor zo'n departement en ook voor u, voor uw werk -- u heeft natuurlijk meer dossiers dan alleen Groningen -- als die frequentie zo hoog ligt? Wat betekent dat?

Mevrouw **Ollongren**:

Misschien voor de bewindspersoon nog het minst. Je bent sowieso veel in de Tweede Kamer, dus dat hoort erbij. Maar het geeft een zekere mate van onrust en onrust helpt niet bij uitvoering. Wij wilden heel graag proberen om duidelijke kaders te hebben: dit is wat we aan het doen zijn. En dan wilden we de uitvoerder de gelegenheid geven om dat ook daadwerkelijk te doen. Maar veel Kamerdebatten en moties leiden natuurlijk toch weer tot bepaalde bijstellingen, veranderingen in de aanpak, goede en minder goede ideeën. Dat creëert onrust. Dat betekent dus dat op het departement de projectdirectie Groningen, die wat mij betreft als hoofdtaak had ervoor te zorgen dat de NCG zijn werk kon doen, dat er goed overleg was met de gemeenten daar, dat er afspraken werden gemaakt over planningen en zo met de bouwsector, al dat soort dingen, voor een heel groot deel bezig was met het voorbereiden van de debatten, het beantwoorden van vragen van de Kamer, het schrijven van brieven, want voor ieder AO moest er natuurlijk ook weer een brief aan de Kamer worden gestuurd, en afstemming met EZK. Daar ging gewoon veel tijd in zitten. Ik wil daar niets aan afdoen, want de Kamer bepaalt dat, maar feit is wel dat de combinatie van de druk die erop

stond met de prioriteit die we gaven aan de versnelling van de versterking, soms echt wel schuurde.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Ja. We komen soms zo veel onrust tegen dat ambtenaren aangeven: misschien kunnen we een beleidsregel maar beter even niet aanpassen, want anders wordt er weer aan de hele versterkingsoperatie getornd. Kunt u uitleggen wat de frequentie van debatten, de onrust, de druk die dan op de uitvoering ontstaat, doet met de versterking? Hoe beïnvloedt dat de versterking?

Mevrouw **Ollongren**:

Ik denk dat het de versterking in zoverre beïnvloedt dat een uitvoerder, die eigenlijk alleen maar aan het uitvoeren moet zijn, nu ook steeds met een schuin oog naar Den Haag keek, om te zien wat er nu weer op hem afkwam. Ik denk dat het voor het departement ook betekende dat ze er op een gegeven moment inderdaad rekening mee gingen houden dat dingen door de Kamerbehandeling in de vertraging konden schieten.

Wat betreft de beleidsregel die u noemt: als een departement een beleidsregel opstelt, hoeft die normaal gesproken niet te worden voorgehangen bij de Kamer, dat is niet de afspraak die we met elkaar hebben. Nu vroeg de Kamer om voortaan beleidsregels wél voor te hangen bij de Kamer. Een voorhang bij de Kamer is gewoon twee weken voorhangen, maar dat betekent wel dat de Kamer in die twee weken natuurlijk kan besluiten om er heel veel vragen over te stellen. Dat is allemaal het goed recht van de Kamer, maar ambtenaren gaan dan natuurlijk wel denken: is het nou wel wijs om dit te doen? Daar komt dan een advies over aan de minister, die er dan natuurlijk een besluit over moet nemen. Dus de tijd en energie die er vanuit het departement ging zitten in dat soort vraagstukken, hadden wat mij betreft beter kunnen gaan zitten in: doen we de goede dingen voor de versterkingsoperatie?

Mevrouw **Tielen** (VVD):

De versterkingsopgave en de manier waarop die wordt georganiseerd en ingericht veranderden best een aantal keren sinds 2013. Wat is volgens u de invloed van die onrust -- zo noem ik het dan toch ook maar -- van die veranderingen van de organisatorische en bestuurlijke inrichting, op de versterkingsoperatie?

Mevrouw **Ollongren**:

Het heeft gewoon heel lang geduurd. Dat komt misschien ook door de manier waarop het begonnen is, maar dat zeggen we nu allemaal, terugkijkend. Op de een of andere manier werd het logisch gevonden dat de NAM die versterkingsoperatie ging uitvoeren. De vraag is natuurlijk of dat logisch is, want NAM was de organisatie die vooral belang had bij gaswinning. Maar het was wel zo en daardoor moest het worden ontvlochten zodat het publiek gemaakt kon worden, zodat het een overheidstaak werd om die versterking te organiseren en uit te voeren. Dat heeft veel tijd gekost. Vanaf het moment dat mijn departement die verantwoordelijkheid overnam tot aan het moment waarop de NCG ook toegerust was voor de taak waar ze voor stonden: dat heeft veel tijd gekost. En al die tijd liep de frustratie bij de mensen in Groningen die wachtten op een versterking en dus op een veiliger huis natuurlijk op. Het heeft veel tijd gekost om te komen waar we uiteindelijk wel kwamen, namelijk bij een uitvoeringsorganisatie met budget en taken en een plan. En -- we hadden het er net al over: ik hoop dat het nu op basis van die afspraken en natuurlijk met hier en daar een beetje bijsturing leidt tot meer rust en aandacht voor de uitvoering.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Er zitten natuurlijk veel verschillende belangen in die versterkingsoperatie en verschillende doelstellingen: snelheid, het moet zorgvuldig zijn, mensen willen graag gelijk behandeld worden, maatwerk, allemaal dat soort aspecten. Wat vindt u nou het belangrijkste in al die belangen?

Mevrouw **Ollongren**:

Het belangrijkste vind ik toch dat die bewoner centraal staat, zelfs als dat soms een beetje ten koste gaat van het tempo. Je kan níét de mensen passeren; het gaat over hun huis, hun thuis, zoals ik het ook steeds heb geprobeerd te benoemen. Ik vind dat we niet mogen onderschatten wat voor impact dit heeft gehad op mensen en ook nog steeds heeft. Dus dat die mensen centraal staan, is voor mij het allerbelangrijkste.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Is dat ook waar het kabinet zich met name op heeft gericht sinds u daar verantwoordelijk voor werd?

Mevrouw **Ollongren**:

Het kabinet heeft natuurlijk een bredere verantwoordelijkheid en dat is ook heel belangrijk. Die verantwoordelijkheid is niet om op de stoel van de

uitvoerder te gaan zitten, maar om de randvoorwaarden te creëren waarbinnen zo'n grote verantwoordelijkheid die je hebt als overheid, namelijk zorgen voor veiligere huizen voor de mensen in Groningen, ook gebeurt. Ik denk dat we er allemaal zo naar hebben gekeken. Dat betekent dat een ministerie als VWS meedeed voor bijvoorbeeld de zorginstellingen, maar ook voor aandacht voor de geestelijke gezondheid van mensen, en dat het ministerie van LNV meedeed voor de agrarische sector in Groningen. Dus de taak van het kabinet is breder dan wat ik net noemde. Maar als ik kijk naar waarom ik op een gegeven moment heb gezegd dat ik dacht dat het goed zou zijn als BZK deze verantwoordelijkheid op zich nam en ik daar politiek verantwoordelijk voor zou worden, dan was dit mijn doelstelling: laat die mensen nou zelf meepraten en meebeslissen over de uitvoering van wat er bij hun thuis gebeurt.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Wat was het grootste verschil met de periode ervoor, voordat u verantwoordelijk werd? Wat was toen het leidende belang in uw ogen?

Mevrouw **Ollongren**:

Dat je als minister mee gaat praten en mee gaat beslissen over een dossier en dat je allerlei termen tegenkomt waarvan je geen idee hebt waarover ze gaan. Toen dacht ik ook meteen: de mensen in Groningen hebben toch ook geen idee? Ja, sommigen inmiddels wel; door schade en schande wijs geworden konden die allemaal feilloos meepraten over de P50 en de P90 en de batches. Maar dat is natuurlijk niet goed. Probeer het nou gewoon een beetje vanuit de mensen te beredeneren. Dat was ook de reden om de gemeenten veel meer in positie te brengen, want ik geloof erg -- dat vond ik als minister van BZK, maar dat vond ik daarvoor, als wethouder, ook al -- dat die het dichtst bij de mensen staan.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

U zegt "de bewoner centraal". In hoeverre horen daar ook de boeren en de ondernemers bij?

Mevrouw **Ollongren**:

Ook. Ik ben veel bij boerenbedrijven, boerengezinnen thuis geweest. Daar is natuurlijk vaak een combinatie van wonen en werken, maar het ging zeker ook over ondernemers. Maar de grote versterkingsopgave ging natuurlijk over woningen van mensen. Die ging over huurders en over eigenaren van woningen.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

In hoeverre vindt u dat de boeren en ondernemers dan voldoende plek hadden in de aanpak zoals die er lag toen u het overdroeg?

Mevrouw **Ollongren**:

De versterkingsaanpak zag echt op de woningen van huurders en van eigenaar-bewoners. Er is natuurlijk ook versterkt bij ondernemingen, bij zorginstellingen, bij scholen, maar dat waren aparte trajecten. Ik durf niet specifiek iets te zeggen over ondernemers en ik durf daar geen beoordeling aan te geven, want daar heb ik onvoldoende zicht op.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

U vertelt veel over de aanpak, de plannen, de manier waarop het bestuurlijk geregeld moet worden. U klinkt best optimistisch over de status van de versterkingsopgave en waar die uit kan komen. Toch, als je mensen uit Groningen beluistert, ook hier in de Enquêtezaal als ze verhoord worden, bijvoorbeeld Jelle van der Knoop, die voorzitter was van de Groninger Bodem Beweging, dan zijn die mensen eigenlijk alle hoop verloren dat het nog goed komt. Dat is dus een heel ander beeld. Hoe verklaart u dat verschil in beeld?

Mevrouw **Ollongren**:

Omdat een deel van de mensen in Groningen, een deel van de mensen die ik heb gesproken, die zich bijvoorbeeld inzetten via een maatschappelijke organisatie, maar ook mensen die gewoon met hun eigen woning bezig waren, die ... Weet je, wij zijn zo'n beetje ... Het vorige kabinet begon in 2017/2018, maar deze mensen waren er toen al vier, vijf jaar mee bezig en soms langer. Dan bouw je natuurlijk frustratie op. Die mensen hadden toen al het gevoel dat ze niet gehoord werden en een deel van die mensen constateert vandaag de dag dat ze misschien wel iets beter weten waar ze aan toe zijn, maar dat het nog steeds niet is gebeurd. Het is een heel lange tijd als je al acht jaar ergens mee bezig bent en het je leven domineert, terwijl je dat natuurlijk niet wil. Je wil gewoon met je werk bezig zijn, met je gezin, je kinderen zien opgroeien, maar noodgedwongen, door die aardgaswinning en de effecten daarvan, ben je veel te veel tijd en energie kwijt met je huis, met je veiligheid, met overheden, met instanties. Dus die frustratie begrijp ik heel erg goed.

Mevrouw **Tielen** (VVD):

Dus hoe verklaart u dan dat verschil?

Mevrouw **Ollongren**:
Het verschil tussen?

Mevrouw **Tielen** (VVD):
Tussen hoe bewoners het ervaren, waar u over vertelt, en hoe het er nu voorligt wat u betreft.

Mevrouw **Ollongren**:
Sorry, ja, dat was uw vraag. In zekere zin kan ik zeggen: ik denk dat we in ieder geval in de goede richting zijn gaan werken en dat we iets hebben gebouwd, een systeem, een structuur die helderheid biedt en die ook wel perspectief biedt. Maar voor een individu, of een gezin, of een mkb'er, zoals u net noemde, of een boer in Groningen kan er natuurlijk een heel ander perspectief zijn. Die kan zeggen: u kan het allemaal wel goed hebben ingeregeld in de uitvoering, maar wat heb ik daar eigenlijk aan zolang ik er nog niks van merk of zolang ik nog niet in een versterkt huis woon? Dat is denk ik de verklaring van het verschil.

Mevrouw **Tielen** (VVD):
Mevrouw Van der Graaf heeft nog een paar vragen.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):
Ik kom even terug op twee onderwerpen. Het eerste is de subsidieregeling waarvoor de Groningers in de rij hebben gestaan. De eerste ronde was in de zomer van 2021 opengesteld en die ronde was binnen vijf dagen al overtekend. We zie dat er in de zomer en in het najaar meerdere malen ook vanuit de Kamer aandacht voor wordt gevraagd dat er extra budget nodig is, omdat het budget niet toereikend is. Heeft u in die tijd nog overwogen om het budget op te hogen? Als dat zo is, welke opties zag u daar dan voor?

Mevrouw **Ollongren**:
Ik denk dat u het helemaal bij het juiste eind heeft. Nu u het zegt, herinner ik me inderdaad dat de Kamer daar ook aandacht voor heeft gevraagd. Ik heb in die periode, volgens mij in antwoord op Kamervragen, ook gezegd dat ik dit signaal hoorde. Ik heb in die periode niet overwogen om het hele totaalbudget te verhogen, want we hadden natuurlijk maar een deel van het budget beschikbaar gesteld. Dus pas naderhand, toen die mensen letterlijk in de rij stonden en het luik voor hun neus dichtging, hebben we gezegd: nou, dan gaan we het resterende budget nu wel beschikbaar stellen en dan gaan we ook kijken naar de wijze waarop deze subsidieregeling is ingeregeld.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Ja. Door het schrappen van die derde ronde, of het samenvoegen van twee rondes, ontstond er dus feitelijk een laatste kans voor mensen en ontstond er ook een run. Heeft u overwogen om op een later moment het budget te verhogen of heeft u dat bij de kabinetsformatie ingebracht?

Mevrouw **Ollongren**:

Nou ja, het was bekend, niet alleen bij mijn departement maar ook bij EZK en Financiën, dat dit probleem speelde. Uiteindelijk ben ik daar niet meer aan toegekomen. Voor zover ik weet, heeft het niet op tafel gelegen bij de kabinetsformatie, maar ik ben er ook niet meer aan toegekomen. Maar u heeft gezien dat mijn opvolger wel heel snel voor dit vraagstuk stond en toen ook de conclusie heeft getrokken dat hij daar wel extra middelen voor moest gaan inzetten. Dat heeft hij ook gedaan.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Ja, dat hebben we gezien. Maar mijn vraag was erop gericht dat in het najaar al meerdere malen aan de orde was geweest dat het budget ontoereikend zou zijn. Heeft u toen overwogen -- of heeft u dat gedaan -- om bij de kabinetsformatie nog ter tafel te leggen dat het budget verhoogd zou moeten worden? Maar ik begrijp uit uw antwoord dat dat niet het geval is.

Mevrouw **Ollongren**:

Nee, dat klopt. Ik heb dat niet bij de kabinetsformatie op tafel gelegd.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Oké. Dan ga ik terug naar maart 2018, als het nulbesluit wordt genomen. We lezen in een notitie van Algemene Zaken aan de minister-president met daarin een terugkoppeling van de bespreking in de onderraad die twee dagen daarvoor heeft plaatsgevonden, dat de minister van Economische Zaken denkt veel draagvlak te hebben in de regio als de versterkingsoperatie wordt afgeschaald. Hoe dacht u daarover?

Mevrouw **Ollongren**:

In die fase, dus op weg naar dat gaswinningsbesluit, heb ik juist aandacht gevraagd voor het punt dat dit weleens een iets te optimistische inschatting zou kunnen zijn. Maar dit is een notitie begrijp ik, van AZ aan de minister-president, met de positie van de minister van EZK.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):
Ja, met een terugkoppeling van de onderraad.

Mevrouw **Ollongren**:
In zoverre herken ik het, dat de minister van EZK er wel van uitging dat minder gaswinning inderdaad zou leiden tot een minder grote versterkingsoperatie.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):
Ja, maar de minister geeft aan dat hij denkt veel draagvlak te hebben in de regio als de versterkingsoperatie wordt afgeschaald.

Mevrouw **Ollongren**:
Ja, dat kan ik niet helemaal verklaren, omdat ik denk dat ik in ieder geval toen al wel erop heb gewezen en dat ook later, in april, dus gebleken is dat het juist met de regio leidde tot groot ongenoegen en eigenlijk ook tot problemen.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):
Dat wist u nog niet of dat had u niet vermoed op dat moment, tijdens de voorbereiding van die besluitvorming? U had veel contacten met de gemeenten, met woningcorporaties.

Mevrouw **Ollongren**:
Dit was natuurlijk helemaal in het begin van de kabinetsperiode, toen ik dus nog niet helemaal in de diepte van die versterkingsoperatie zat, omdat dat helemaal niet in mijn portefeuille zat. Maar inderdaad, de signalen van die andere overheden waren wel doorgedrongen. Volgens mij heb ik ... In ieder geval in notities die aan mij waren geschreven, werd dit gemarkeerd en werd ook gezegd dat er zorgen waren in de regio.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):
Ja, maar dat was na het besluit.

Mevrouw **Ollongren**:
Ja, maar ik meen ook daarvoor.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):
Ook al daarvoor kende u die signalen?

Mevrouw **Ollongren**:

Ja.

Mevrouw **Van der Graaf** (ChristenUnie):

Dank u wel.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

We komen langzaam aan een afronding toe. In het begin heb ik met u gesproken over de tijd dat het dossier van EZK naar BZK ging. U zei dat het eigenlijk veel meer paste in het DNA van dat ministerie. Wij komen ook wel appjes tegen tussen u en uw dg waarin dit gewisseld wordt. "We moeten dit oppakken" zeggen uw ambtenaren eigenlijk "want dat veiligheidsvraagstuk is breder." U had het net ook over een "thuis". U haalt dat versterkingsdossier binnen. Heeft u dat achteraf gezien onderschat?

Mevrouw **Ollongren**:

Nou, ik denk niet dat ik het heb onderschat en ik heb er ook helemaal geen spijt van. Ik denk dat het een goed besluit is geweest, dat we om goede redenen hebben genomen en dat ook geleid heeft tot stappen. Ik denk dat we met z'n allen wisten dat dit een heel grote opgave was en dat het een uitvoeringsopgave was -- het is altijd lastig om dit soort dingen in de uitvoering goed te krijgen -- in een lastige bestuurlijke omgeving met veel politieke aandacht ervoor. Dus ik denk niet dat er sprake is geweest van onderschatting, niet bij mezelf en ook niet bij het ministerie.

Maar op het moment dat je denkt "we komen helpen", hoop je natuurlijk dat je daar ook snel resultaat van ziet. En we hebben natuurlijk wel heel veel tijd moeten investeren in bestuurlijk overleg, in die ontvlechting die ik noemde om de NCG op te tuigen met het CVW. Er waren dus allerlei vraagstukken die je moest oplossen. Maar dat heeft denk ik niet te maken met een onderschatting. Ik was toen heel gemotiveerd om dit op te tuigen, om te proberen dit te versnellen, om te proberen die doelen te realiseren en die bewoners meer in beeld en in positie te hebben. Dat is denk ik wel gelukt. En ik wist altijd al dat het tijd zou kosten. Dat is een beetje de vraag die u net stelde: 2028, dat is het plan en dat is voor mensen natuurlijk gewoon ver weg.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Heeft u die verwachting en de ambitie die uit die appjes blijkt, kunnen waarmaken?

Mevrouw **Ollongren**:

Dat hoop ik. Het is misschien niet aan mij om daarover te oordelen. Maar we hebben het in ieder geval vanaf het moment dat we het gingen doen met veel overgave gedaan. Heel veel goede mensen bij BZK hebben hierop gezeten. Toen het nieuwe kabinet aantrad, werd er een andere keuze gemaakt, toen is er gezegd: we brengen het in één hand. Maar daar zie ik ook wel weer de voordelen van. En alles wat wij bij BZK hadden gebouwd, is gewoon beschikbaar gesteld aan Hans Vijlbrief, mijn opvolger. Dus dat heeft aan de aanpak eigenlijk verder niets veranderd. Ik hoop dat we na 2028 kunnen concluderen dat het een goede ingreep is geweest.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

U zei op een gegeven moment dat minister-president Rutte zei: dit gaat ons allemaal aan in het kabinet; we moeten hier allemaal onze verantwoordelijkheid voor nemen, we moeten dit breed bespreken en we moeten breed die verantwoordelijkheid dragen. Op dit moment ligt het dossier bij staatssecretaris Vijlbrief. Betekent dat ook dat het een ander gewicht heeft in het kabinet?

Mevrouw **Ollongren**:

Nee. Helemaal niet. Het betekent eigenlijk dat er een keuze is gemaakt voor bijna een dedicated bewindspersoon, een staatssecretaris Mijnbouw die echt hierover gaat. En natuurlijk over meer. Ik bedoel dat dit hele dossier van schade en versterken bij één persoon ligt, die daar eigenlijk meer aandacht aan kan geven dan ik dat kon. Ik had een heel brede portefeuille, met ook nog heel veel andere verantwoordelijkheden. Dus ik denk dat dat op zichzelf een begrijpelijke en ook goede ingreep is en dat het niet afdoet aan het feit dat er natuurlijk ook andere ministers zijn die ook een verantwoordelijkheid hebben, want het gaat over meer dan alleen maar het versterken van woningen. Het gaat ook over de geestelijke gezondheid in Groningen. Het gaat ook nog steeds over de economische ontwikkeling van het gebied en wat voor investeringen je daar kunt doen. Ik denk dat de minister-president niet van opvatting is veranderd over die brede verantwoordelijkheid, en het nieuwe kabinet zou met precies diezelfde attitude moeten werken.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

"Móéten werken", zegt u. En u zegt dat de minister-president ook niet van attitude is veranderd. Hoe heeft u in het kabinet met elkaar dan geborgd dat datzelfde gewicht als in de vorige kabinetsperiode overeind is gebleven? Heeft u daar bepaalde extra werkvormen voor?

Mevrouw **Ollongren**:

Nee. De portefeuillehouder, Hans Vijlbrief. Iedereen is zich ervan bewust dat het juist gedaan is om extra belang toe te kennen aan Groningen. Hij is gewoon helemaal in positie en hij kan bij iedereen aankloppen om te zeggen: ik vind nu dat er meer moet gebeuren. Hij is natuurlijk gewoon volwaardig portefeuillehouder en kan iedereen erbij halen die hij nodig heeft.

Mevrouw **Kathmann** (PvdA):

Had u dingen anders willen doen?

Mevrouw **Ollongren**:

Ja, natuurlijk, altijd. Je moet soms ook handelen op het moment. Dat die wetgeving nog niet rond is, vind ik jammer. Een beetje pech met bepaalde dingen die gebeurd zijn. Ik had die wet dus ook graag sneller gezien. De subsidieregeling die is misgegaan. Natuurlijk, als ik dat had geweten, dan had ik dat absoluut anders gedaan. Maar in de kern van de zaak denk ik toch dat we stappen hebben kunnen zetten.

De **voorzitter**:

Ik wil toch nog een vraag stellen, omdat u net iets zei wat me toch een beetje triggerde. Als we terugkijken, dan zien we in die fase van de transitie dat een beleidsorganisatie nog niet zomaar een uitvoeringsorganisatie is. De uitvoeringsorganisatie, het Centrum Veilig Wonen, die was gecontracteerd door de NAM, bleek plotseling kwalitatief niet goed werk te hebben opgeleverd: gebrekkige prestaties in versterkte huizen maar ook in dossiers. We zien -- die heeft u zelf geschreven -- op best wel veel terreinen nog discussies tussen de beide opdrachtgevers van de operatie. En toch vindt u het moeilijk om te zeggen dat de operatie is onderschat, terwijl ook de resultaten nog echt wel lang op zich laten wachten. Waarom vindt u dat moeilijk?

Mevrouw **Ollongren**:

De vraag was: heeft u het onderschat? Dat suggereert dat we niet aan de voorkant al wisten dat het om een grote opgave ging, dat het over veel woningen ging en een ingewikkelde uitvoeringsopdracht was. Dat wist ik. Dat was bekend, dus vind ik onderschatting niet het goede woord. Maar de praktijk ...

De **voorzitter**:

Welke kwalificatie geeft u er dan achteraf aan?

Mevrouw **Ollongren**:

Dat het weerbarstig is om die uitvoering goed te krijgen in zo'n complexe omgeving met zoveel belangen, druk en opvattingen. Er ging zo veel tijd en energie in zitten dat er onvoldoende focus was op eigenlijk alleen maar de uitvoering, het centraal stellen van de bewoners, versneld ervoor zorgen dat de witte busjes gingen rijden en dat er gewoon gebouwd werd.

De **voorzitter**:

Is het dan de onderschatting van de weerbarstigheid?

Mevrouw **Ollongren**:

Misschien, dat zou kunnen: een onderschatting van de weerbarstigheid. Dat er heel veel mensen aan het stuur zitten, ook op zo'n moment. De reden voor mij om het ministerie van BZK een beetje in positie te brengen was echt om te proberen te helpen, om te proberen de expertise te gebruiken die er bij het departement zat, om die medeoverheden veel meer serieus te nemen, en om te luisteren naar mensen. Ik denk dat het nu algemeen is aanvaard dat je dat moet doen. Desalniettemin zie je natuurlijk dat er ook dingen zijn die niet lopen zoals je het graag zou willen.

De **voorzitter**:

Goed, we zijn uitgevraagd als commissie. Ik dank u voor uw medewerking. Ik verzoek de griffier om u en uw steunverlener naar buiten te geleiden.

Het volgende verhoor gaat plaatsvinden op maandag om 10.00 uur met de heer Ten Brink, die behoorlijk wat jaren burgemeester is geweest van Slochteren, en daarna dijkgraaf werd van het waterschap Hunze en Aa's, ook gelegen in Noordoost-Nederland.

Sluiting 17.18 uur.